

Straffrättsliga frågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet 63 motionsyrkanden rörande straffrättsliga frågor som väckts under den allmänna motionstiden år 2006. De behandlade yrkandena rör frågor om bl.a. brott, påföljder, preskription och förverkande.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden. Utskottet hänvisar härvid bl.a. till att gällande regelverk är ändamålsenliga samt till pågående utrednings- och beredningsarbete.

I ärendet finns 18 reservationer (s, v, mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Utskottets överväganden	8
Brott mot vissa utsatta grupper	8
Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl.	8
Förolämpning	11
Hatbrott	12
Tvångsgifte	13
Brott mot frihet och frid	14
Olaga intrång, m.m.	14
Otillbörlig påverkan	15
Stalkning	16
Sexualbrott	20
Inledning	20
Våldtäkt m.m.	21
Våldtäkt mot barn, m.m.	23
Grooming	25
Köp av sexuella tjänster	26
Barnpornografibrott	27
Tillgreppsbrott	29
Stöld	29
Rån	30
Ekonomiska brott	30
Skadegörelse	33
Brott mot demokratin m.m.	34
Terroristbrott	34
Tortyrbrott	37
Brott mot mänskligheten	40
Upplopp	41
Övriga brott	42
Djurplågeri	42
Trafikbrott	43
Arbetsmiljöbrott	45
Underlåtenhet att bistå nödställd	46
Preskription	48
Påföljder	49
Livstidsstraffet	49
Psyiskt störda lagöverträdare	51
Påföljdsförsäkringar	54
Juridiska personers straffansvar	54
Förverkande	57
Reservationer	59
1. Hets mot folkgrupp m.m., punkt 1 (v, mp)	59
2. Straffskärpning vid kränkning av könsidentitet, punkt 2 (s, v, mp)	60
3. Förolämpning, punkt 3 (v, mp)	60

4. Tvångsgifte, punkt 5 (v)	61
5. Bristande samtycke grund för våldtäkt, punkt 9 (v)	61
6. Sexuella övergrepp mot barn, punkt 11 (v)	62
7. Grooming, punkt 13 (s, v)	63
8. Barnpornografibrott, punkt 15 (s, v)	63
9. Trolöshet mot huvudman, punkt 19 (v)	64
10. Terroristbrott, punkt 21 (v, mp)	64
11. Tortyrbrott, punkt 22 (s, v)	65
12. Upplopp, punkt 24 (v)	66
13. Dagsböter i stället för penningböter, punkt 27 (mp)	66
14. Arbetsmiljöbrott, punkt 28 (s, v)	67
15. Preskription, punkt 30 (s)	68
16. Livstidsstraffet, punkt 31 (v)	68
17. Påföljdsförsäkringar, punkt 33 (s)	69
18. Juridiska personers straffansvar, punkt 34 (mp)	69
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	71
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006	71

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Hets mot folkgrupp m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K312 yrkandena 15 och 16 samt 2006/07:Ju367 yrkandena 3 och 5.

Reservation 1 (v, mp)

2. Straffskärpning vid kränkning av könsidentitet

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K312 yrkandena 13 och 14, 2006/07:Ju364, 2006/07:Ju367 yrkande 1 och 2006/07:So463 yrkande 26.

Reservation 2 (s, v, mp)

3. Förolämpning

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:K312 yrkande 12, 2006/07:Ju313 yrkande 7, 2006/07:Ju367 yrkande 4 och 2006/07:U294 yrkande 15.

Reservation 3 (v, mp)

4. Hatbrott

Riksdagen avslår motion 2006/07:Kr287 yrkande 4.

5. Tvångsgifte

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju205.

Reservation 4 (v)

6. Olaga intrång m.m.

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju279 yrkande 2.

7. Otillbörlig påverkan

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju272.

8. Stalkning

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju308.

9. Bristande samtycke grund för våldtäkt

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju273, 2006/07:Ju330, 2006/07:Ju341 yrkande 7 och 2006/07:So379 yrkandena 13 och 14.

Reservation 5 (v)

10. Sexuell handling med tvångsprostituerad

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju315 yrkande 2.

11. Sexuella övergrepp mot barn

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju315 yrkande 3 och 2006/07:Ju341 yrkande 8.

Reservation 6 (v)

12. Sexuell posering

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju315 yrkande 4.

13. Grooming

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju341 yrkande 14, 2006/07:Ju350 och 2006/07:Ju386.

Reservation 7 (s, v)

14. Köp av sexuella tjänster

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju315 yrkande 1 och 2006/07:Ju376 yrkande 1.

15. Barnpornografibrott

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju341 yrkande 13 och 2006/07:Ju360.

Reservation 8 (s, v)

16. Stöld

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju328.

17. Rån

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju310 yrkande 15.

18. Ekonomiska brott

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju264 och 2006/07:Ju265.

19. Trolöshet mot huvudman

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju254 yrkande 3.

Reservation 9 (v)

20. Skadegörelse

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju244 yrkande 3 och 2006/07:Ju281 yrkande 1.

21. Terroristbrott

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju255 yrkande 1 och 2006/07:U232 yrkande 8.

Reservation 10 (v, mp)

22. Tortyrbrott

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju255 yrkande 10 och 2006/07:Ju392.

Reservation 11 (s, v)

23. Brott mot mänskligheten

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju287.

24. Upplopp

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju206 yrkande 1.

Reservation 12 (v)

25. Djurplågeri

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju259.

26. Trafikbrott

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju260.

27. Dagsböter i stället för penningböter

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju220 och 2006/07:T420 yrkande 3.

Reservation 13 (mp)

28. Arbetsmiljöbrott

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju249.

Reservation 14 (s, v)

29. Underlåtenhet att bistå nödställd

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju208.

30. Preskription

Riksdagen avslår motionerna 2006/07:Ju219, 2006/07:Ju242, 2006/07:Ju288 och 2006/07:Ju298.

Reservation 15 (s)

31. Livstidsstraffet

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju262 yrkande 11.

Reservation 16 (v)

32. Psykiskt störda lagöverträdare

Riksdagen avslår motion 2006/07:So264 yrkandena 1 och 9.

33. Påföljdsförsäkringar

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju342.

Reservation 17 (s)

34. Juridiska personers straffansvar

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju257.

Reservation 18 (mp)

35. Förverkande

Riksdagen avslår motion 2006/07:Ju311 yrkande 5.

Stockholm den 27 februari 2007

På justitieutskottets vägnar

Inger Davidson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger Davidson (kd), Hillevi Engström (m), Krister Hammarbergh (m), Margareta Persson (s), Ulrika Karlsson i Uppsala (m), Elisebeht Markström (s), Cecilia Wigström i Göteborg (fp), Karl Gustav Abramsson (s), Inge Garstedt (m), Christer Adelsbo (s), Helena Bouveng (m), Lena Olsson (v), Kerstin Andersson (s), Peter Althin (kd), Mehmet Kaplan (mp), Maryam Yazdanfar (s) och Karin Nilsson (c).

Utskottets överväganden

Brott mot vissa utsatta grupper

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden om bl.a. ökad rättstrygghet för homo-, bi- och transsexuella, förolämpning, översyn av lagstiftningen mot hatbrott samt tvångsgifte. Utskottet avstyrker motionsyrkandena med hänvisning främst till att gällande bestämmelser är ändamålsenliga samt till pågående utrednings- och beredningsarbete.

Jämför reservationerna 1 (v, mp), 2 (s, v, mp), 3 (v, mp) och 4 (v).

Ökad rättstrygghet för homosexuella m.fl.

Flera motioner rör frågor om brott mot och diskriminering av personer på grund av deras sexuella läggning eller sexuella identitet m.m.

I motionerna K312 (v) och Ju367 (mp, v, c, fp) yrkas att bestämmelsen om hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § brottsbalken ska omfatta även den som hotar eller uttrycker missaktning för en grupp av personer med anspelning på deras könsidentitet.

I dessa två motioner yrkas också att förbudet i 16 kap. 9 § brottsbalken mot olaga diskriminering ska utvidgas till att omfatta även sexuell läggning och könsidentitet.

Vidare begärs i motionerna K312 (v), Ju364 (s), Ju367 (mp, v, c, fp) och So463 (mp) en ändring av straffskärpningsregeln i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken så att det ska ses som en försvårande omständighet om syftet med brottet är att kränka en person på grund av dennas könsidentitet. I den först nämnda motionen efterfrågas också utbildningsinsatser för att öka rättsväsendets kunskaper om straffskärpningsbestämmelsens innebörd.

I 16 kap. 8 § brottsbalken stadgas att den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, döms för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om meddelandet haft ett särskilt hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydande uppmärksamhet.

Genom en lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 2003, utvidgades bestämmelsen om hets mot folkgrupp till att avse även hets med anspelning på sexuell läggning. I ärendet som avsåg bl.a. ändringar i tryckfrihetsförordningen avgav justitieutskottet ett yttrande till konstitutionsutskottet i de delar som avsåg hets mot folkgrupp m.m. samtidigt som justitieutskottet avgav ett betänkande till kammaren rörande brottet övergrepp i rättsak m.m. (prop. 2001/02:59, ytr. 2001/02:JuU4y, bet. 2001/02:JuU12, rskr. 2001/02:234, rskr. 2002/03:8, SFS 2002:800).

I samband med lagändringen uttalade sig justitieutskottet om även anspelning på sexuell identitet skulle omfattas av bestämmelsen. Utskottet framhöll att man inte ifrågasatte att enskilda transpersoner ofta drabbas av hot, våld och andra kränkningar och att detta naturligtvis inte var acceptabelt. Enligt utskottet tar bestämmelsen om hets mot folkgrupp dock inte sikte på denna typ av övergrepp mot enskilda. Sådana gärningar är kriminaliserade enligt andra bestämmelser. Utskottet ville understryka att de personer som ingår i beteckningen transpersoner naturligtvis inte är mindre skyddsvärda än andra. Men även om det skulle förekomma hetspropaganda mot transpersoner som grupp saknades det enligt utskottet i varje fall belägg för att detta skulle ha skett på ett sådant sätt att det då skulle kunna motivera någon ytterligare begränsning av yttrandefriheten. Denna grupp borde inte vid denna tidpunkt föras in i bestämmelsen om hets mot folkgrupp. Utskottets ställningstagande innebar att regeringens förslag tillstyrktes. Utskottet välkomnade också den översyn av situationen för transpersoner som regeringen då aviserat och som utskottet återkommer till nedan (ytr. 2001/02:JuU4y s. 2 f.).

I 16 kap. 9 § första stycket brottsbalken föreskrivs att en näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra, ska dömas för *olaga diskriminering*. Straffet för brottet ska bestämmas till böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt paragrafens andra stycke tillämpas den nämnda bestämmelsen också på den som är anställd i näringsverksamhet eller annars handlar på en näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst eller innehar allmänt uppdrag.

Vidare gäller, enligt paragrafens tredje stycke, att ansvar för olaga diskriminering också drabbar anordnare av allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till sådan anordnare, om han diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra.

Slutligen gäller, enligt paragrafens fjärde stycke, att om någon som avses i paragrafens första–tredje stycken på där angivet sätt diskriminerar annan på grund av att denne har homosexuell läggning, inträder likaledes ansvar för olaga diskriminering.

Av 29 kap. 2 § 7 brottsbalken följer att det, vid bedömningen av straffvärdet för ett brott, ska ses som en försvårande omständighet om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet. Genom en lagändring den 1 juli 2002 omfattar bestämmelsen uttryckligen kränkning av en person på grund av hans eller hennes sexuella läggning (prop. 2001/02:59, bet. 2001/02:KU23, rskr. 2001/02:234, SFS 2002:332). Även enligt stadgandets tidigare lydelse omfattades en persons sexuella läggning av bestämmelsen genom rekvisitet ”annan liknande omständighet” (prop. 1993/94:101 s. 22).

I samband med lagändringen yttrade sig justitieutskottet, i likhet med vad som ovan anförts om utvidgningen av bestämmelsen rörande hets mot folkgrupp, om även anspelning på sexuell identitet skulle omfattas av bestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken. Utskottet konstaterade att transpersoner, liksom homosexuella, utgör en utsatt grupp i samhället. Det förhållandet att transpersoner som grupp inte föreslogs komma att omfattas av regleringen av hets mot folkgrupp i 16 kap. 8 § brottsbalken fick inte innebära att enskilda transpersoner skulle komma att åtnjuta ett sämre skydd mot hot och trakasserier än personer i andra utsatta grupper. Det var därför enligt utskottet positivt att det pågick ett omfattande arbete inom rättsväsendet för att på ett effektivare sätt kunna bemöta brottslighet med homofobiska inslag m.m. Utskottet konstaterade att situationen för transpersoner emellertid inte enbart var en fråga som berörde straffrätten utan sträckte sig över en rad olika områden (yttr. 2001/02:JuU4y s. 3 f.).

Konstitutionsutskottet uttalade bl.a. att straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken även omfattar kränkningar av individer eller grupper på grund av omständigheter, hänförliga till individen eller gruppen, som liknar de i bestämmelsen specifikt uppräknade omständigheterna. Detta framgår av bestämmelsens mer sammanfattande grund ”annan liknande omständighet”. Bestämmelsen kan därför tillämpas t.ex. om ett motiv för brottet har varit att kränka en person eller en grupp av personer på grund av transvestism eller transsexualism eller någon annan sådan omständighet som kan hänföras till personen eller personerna i gruppen (bet. 2001/02:KU23 s. 46).

Diskrimineringskommittén anförde i sitt slutbetänkande En sammanhållen diskrimineringslagstiftning (SOU 2006:22) bl.a. att den straffrättsliga bestämmelsen om olaga diskriminering i 16 kap. 9 § brottsbalken inte bör upphävas. En avkriminalisering är enligt utredningen olämplig både ur allmänpreventiv synvinkel och på grund av kriminaliseringens symbolfunktion. Enligt utredningen bör frågan om en förstärkning av bestämmelsen om olaga diskriminering utredas vidare i särskild ordning. Utredningen föreslår vidare att kön och könsidentitet införs som diskrimineringsgrund, vilket skulle innebära att diskrimineringslagstiftningen kommer att omfatta

gruppen transpersoner. Dessutom föreslås att termen homosexuell läggning ersätts med termen sexuell läggning bl.a. i 5 kap. 5 § och 16 kap. 9 § brottsbalken (s. 24 f.).

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet har vid ett stort antal tillfällen behandlat motioner med samma eller liknande innehåll som de nu aktuella, senast under riksmötet 2005/06 (bet. 2005/06:JuU22 s. 13 f.). Utskottet konstaterade då att frågan om att motverka brott med bl.a. homofobiska inslag prioriterades inom rättsväsendet samt att arbete med sådan inriktning pågick på flera håll inom rättsväsendet. Mot den bakgrunden, och då utskottet inte ansåg att beredningen av Diskrimineringskommitténs betänkande borde föregripas, fanns det enligt utskottets mening då inte anledning för riksdagen att ta några ytterligare initiativ i dessa frågor. Utskottet avstyrkte motionerna.

Utskottet anser inte att de här aktuella frågorna om brott mot och diskriminering av personer på grund av deras sexuella läggning eller sexuella identitet har kommit i något annat läge jämfört med då utskottet senast behandlade dessa. Beredningen av Diskrimineringskommitténs betänkande bör således inte föregripas. Utskottet avstyrker bifall till motionerna K312, Ju364, Ju367 och So463 i här behandlade delar.

Förolämpning

I motionerna K312 (v), Ju313 (v) och Ju367 (mp, v, c, fp) yrkas att brottet förolämpning ska falla under allmänt åtal även när gärningen tar sikte på någons könsidentitet eller sexuella läggning. I motion U294 (fp) begär motionärerna en översyn av åtalsbestämmelserna för ärekränkningsbrotten.

Alla brott som inte uttryckligen är undantagna hör enligt 20 kap. 3 § rättegångsbalken under allmänt åtal. Att ett brott faller under allmänt åtal innebär att målsäganden inte behöver ange brottet till åtal för att åklagaren ska väcka åtal.

I brottsbalken är ärekränkningsbrotten i 5 kap. undantagna från allmänt åtal. Det innebär bl.a. att förolämpning inte får åtalas av annan än målsäganden. Detta gäller dock inte undantagslöst. Om brottet riktar sig mot någon som är under 18 år eller om målsäganden anger brottet till åtal och åtal av särskilda skäl anses påkallat från allmän synpunkt, får åklagare enligt 5 kap. 5 § brottsbalken åtala bl.a. för förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse samt såsom stadgas i punkt 4 för förolämpning med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning.

Som utskottet anfört tidigare föreslår Diskrimineringskommittén i sitt slutbetänkande bl.a. att termen homosexuell läggning ska ersättas med termen sexuell läggning i 5 kap. 5 § brottsbalken samt att kön och könsidentitet införs som diskrimineringsgrund (SOU 2006:22 s. 24 f.).

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet har vid ett flertal tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om en utvidgning av undantagssituationerna i 5 kap. 5 § brottsbalken till att även omfatta könsidentitet eller sexuell läggning, senast i mars 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 15 f.). Utskottet ansåg då att åtalsbestämmelsen i 5 kap. 5 § brottsbalken är ändamålsenligt utformad samt att Diskrimineringskommitténs arbete inte borde föregripas. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena.

Utskottet anser att beredningen av Diskrimineringskommitténs betänkande inte bör föregripas och avstyrker därför bifall till motionerna K312, Ju313, Ju367 och U294 i nu behandlade delar.

Hatbrott

I motion Kr287 (kd) begärs en översyn av lagstiftningen mot hatbrott.

I 16 kap. 8 § brottsbalken föreskrivs straff för hets mot folkgrupp. Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning, ska enligt bestämmelsen dömas för *hets mot folkgrupp* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter. Är brottet grovt döms till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om meddelandet haft ett särskilt hotfullt eller kränkande innehåll och spritts till ett stort antal personer på ett sätt som varit ägnat att väcka betydningsfull uppmärksamhet.

Hets mot folkgrupp är straffbart även när sådana yttranden sprids i tryckta skrifter, filmer, radio och TV och andra medier som omfattas av tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) – se 7 kap. 4 § 11 TF och 5 kap. 1 § YGL.

Samtidigt som tillämpningsområdet för bestämmelserna om hets mot folkgrupp utvidgades den 1 januari 2003, så att också hets med anspelning på sexuell läggning omfattas, infördes bl.a. en särskild straffskala för grova fall av hets mot folkgrupp. För grovt brott kan numera dömas till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år (prop. 2001/02:59, bet. KU23, yttr. JuU4y, rskr. 234, bet. 2002/03:KU7, rskr. 8).

Utskottet behandlade motionsyrkanden liknande det nu aktuella under våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 20 f.). Utskottet noterade då att tillämpningsområdet för bestämmelsen om hets mot folkgrupp nyligen utvidgats samt att en särskild straffskala för grova brott då infördes. Utskottet anförde att man inte hade underlag för annat ställningstagande än att såväl gällande bestämmelser utformning som tillämpningen av desamma var väl avvägda. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fr.o.m. år 2006 ansvar för statistikföring beträffande s.k. hatbrott. Under år 2005 upprättades totalt 2 272 polisanmälningar som bedömdes utgöra brott med främlingsfientliga motiv. Därutöver bedömdes att det förelåg antisemitiska motiv i 111 av anmäl-

ningarna och homofobiska motiv i ytterligare 563 anmälningar. Av de förra avsåg 48 av anmälningarna hets mot folkgrupp. Dessutom identifierade Säkerhetspolisen (Säpo) 735 anmälningar med koppling till vit maktideologi men som inte specifikt går att klassificera som främlingsfientliga, antisemitiska eller homofobiska. Möjligheterna att närmare beskriva utvecklingen av antalet anmälningar med hatbrottsmotiv är mycket begränsade eftersom Säpo under år 2004 införde en helt ny metod för att inhämta uppgifter (Hatbrott 2005, webbrapport 2006:3, Brå).

I sammanhanget kan nämnas att utskottet hösten 2005, med anledning av motionsyrkanden om insatser mot brott mot judiska församlingar och institutioner, konstaterade att det rörde sig om en mycket allvarlig form av brottslighet, bl.a. eftersom den riktar sig mot en viss etnisk eller religiös minoritets möjligheter att verka i samhället och i trygghet utöva sin kultur och religion. På motsvarande sätt var det enligt utskottet mycket allvarligt att t.ex. muslimska församlingar och grupper utsätts för liknande brott, t.ex. genom attentat mot moskéer. Här har samhället tveklöst ett ansvar för att tillse att dessa olika minoritetsgrupper kan verka oförhindrat i det svenska samhället. Det var enligt utskottet angeläget att både den öppna polisen och Säkerhetspolisen arbetar målmedvetet brottsförebyggande samt att de brott som begås mot etniska och religiösa minoriteters organisationer och samfund utreds och beivras. Det brottsförebyggande arbetet borde enligt utskottet självklart bedrivas i samarbete med berörda organisationer och samfund (bet. 2005/06:JuU1 s. 51).

Utskottet anser att antalet hatbrott är oroväckande. Det är angeläget att både den öppna polisen och Säkerhetspolisen arbetar målmedvetet brottsförebyggande samt att de hatbrott som begås utreds och beivras. Utskottet, som utgår från att regeringen noga följer utvecklingen på området, anser dock att gällande lagbestämmelser på området är tillräckliga. Utskottet avstyrker bifall till motion Kr287 i nu behandlad del.

Tvångsgifte

I motion Ju205 (v) begär motionärerna att det ska vara straffbart för föräldrar att gifta bort sina minderåriga barn.

Lagutskottet har vid flera tillfällen behandlat liknande yrkanden, senast våren 2004 i samband med att lagutskottet tillstyrkte förslag till vissa lagändringar som syftar till att förbättra skyddet för enskilda mot påtvingade och för tidiga äktenskap (prop. 2003/04:48, bet. LU19 s. 17 f.). Lagutskottet delade motionärernas uppfattning att det är helt oacceptabelt att föräldrar och andra släktingar lovar bort barn i arrangerade äktenskap eller tvingar barn att gifta sig samt erinrade om att straffrättsliga bestämmelser om sexualbrott samt brott mot hälsa, frihet och frid finns i brottsbalken. Som exempel kan nämnas att i 6 kap. förbjuds sexuellt umgänge med barn under 15 år, och enligt 4 kap. 4 § kan den som genom misshandel eller eljest med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar

annan att göra, tåla eller underlåta något, dömas för olaga tvång. Utskottet ansåg – med hänvisning bl.a. till att regeringen i propositionen utlovade att frågan om gällande straffbestämmelser erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barnäktenskap och tvångsäktenskap kommer att övervägas i ett annat sammanhang – det angeläget att regeringen snarast tar initiativ till att ett sådant arbete kommer till stånd men att något formellt tillkännagivande därom från riksdagens sida, i varje fall då, inte var påkallat.

I december 2005 beslutades om en översyn av bestämmelsen om människohandelsbrott m.m. (dir. 2005:152). Den särskilda utredaren ska bl.a. analysera om gällande lagstiftning – i straffrättsligt avseende – erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barn- och tvångsäktenskap. Uppdraget ska, efter beslut om tilläggsdirektiv (dir. 2006:78), redovisas senast den 31 oktober 2007.

Justitieutskottet behandlade motionsyrkanden motsvarande det nu aktuella våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 18 f.). Utskottet ansåg att den pågående utredningen inte borde föregripas och avstyrkte bifall till motionerna.

Utskottet vill inte föregripa den pågående utredningen. Utskottet utgår ifrån att regeringen följer frågan om gällande lagstiftning erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barn- och tvångsäktenskap i straffrättsligt hänseende. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju205.

Brott mot frihet och frid

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden om att skärpa straffen för olaga intrång och överträdelse av tillträdesförbud, att kriminalisera otillbörlig påverkan av en person i syfte att värva denna till ett religiöst samfund samt att kriminalisera s.k. stalkning. Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionsyrkandena med hänvisning till gällande bestämmelser samt pågående utrednings- och beredningsarbete.

Olaga intrång, m.m.

I motion Ju279 (m) yrkas att straffen för olaga intrång samt överträdelse av tillträdesförbud skärps i syfte att stävja det fotbollsrelaterade våldet.

Den som intränger eller kvarstannar obehörigen i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, på upplagsplats eller på annat dylikt ställe, döms enligt 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken för olaga intrång till böter. Är brottet grovt, döms enligt bestämmelsens tredje stycke till fängelse i högst två år. Straffbestämmelsen om olaga intrång gäller dock inte när den som har förbjudits att besöka en plats ändå gör det, om platsen är tillgänglig för allmänheten.

I syfte att förstärka skyddet mot brottslighet under idrottsarrangemang infördes i juli 2005 lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang. Enligt lagen får en person förbjudas att få tillträde till och vistas på en inhägnad plats huvudsakligen avsedd för idrottsutövning när idrottsarrangemang anordnas på platsen av en idrottsorganisation (s.k. tillträdesförbud). Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Tillträdesförbud får beslutas, om det på grund av särskilda omständigheter finns risk att personen kommer att begå brott under kommande idrottsarrangemang. Tillträdesförbudet ska gälla för en viss tid, högst ett år, men kan förlängas med som mest ett år i taget. Beslut om tillträdesförbud fattas av åklagare efter ansökan av den idrottsorganisation som anordnar det eller de arrangemang som förbudet avses skydda eller av specialidrottsförbundet inom Sveriges Riksidrottsförbund för den aktuella idrottsverksamheten. Åklagarens beslut kan prövas av allmän domstol (se prop. 2004/05:77, bet. 2004/05:JuU32, rskr. 2004/05:238).

I sammanhanget kan nämnas att justitieministern och idrottsministern nyligen anordnade en hearing om ordningsstörningar i samband med idrotts-evenemang i syfte att få underlag för hur man ska gå vidare för att skapa en positiv atmosfär kring stora idrottsarrangemang.

I Justitiedepartementet har arbete inletts med att, tillsammans med vissa av idrottsorganisationerna och Rikspolisstyrelsen, identifiera eventuella behov av regeländringar.

Utskottet konstaterar att regeringen följer frågan och finner inte anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av det nu aktuella motionsyrkandet. Riksdagen bör avslå motion Ju279 i nu behandlad del.

Otillbörlig påverkan

I motion Ju272 (fp) begär motionärerna att frågan om det ska vara straffbart att otillbörligt påverka en person i syfte att värva denne till ett religiöst samfund ska utredas.

Vid riksmötet 1990/91 hade utskottet att ta ställning till ett motionsyrkande om att åtgärder för att förmå någon att inträda eller kvarstanna i en religiös sekt i vissa extrema fall skulle kunna bestraffas som otillbörlig psykisk påverkan. Utskottet uttalade att en sådan lagstiftning lätt skulle kunna komma i konflikt med regeringsformens bestämmelser om religionsfrihet. Sådana lagstiftningsåtgärder lät sig inte genomföras utan en grundlig beredning. Utskottet var då inte berett att aktualisera frågan i vidare omfattning än vad som följde av dess uttalande om psykiskt våld. Motionen avstyrktes (bet. 1990/91:JuU3 s. 10 f.).

Med anledning av ett tillkännagivande av riksdagen (bet. 1995/96:SoU17, rskr. 1995/96:263) beslöt regeringen i december 1996 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att undersöka hur samhället, med

bevarad respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna, på ett bättre sätt än i dag kan stödja människor som utträtt ur nyandliga rörelser och som därvid hamnat i psykiska kristillstånd (dir. 1996:121).

Utredningen överlämnade i september 1998 sitt betänkande I God Tro – Samhället och nyandligheten (SOU 1998:113). Utredningen övervägde bl.a. frågan om huruvida svensk lagstiftning gav ett tillräckligt integritets-skydd åt personer som tillhörde eller hade utträtt ur religiösa samfund. Utredningens slutsats var att gällande lagstiftning gav ett tillräckligt skydd åt individen i de flesta fall. Emellertid ansåg utredningen att det kunde förekomma förfaranden som utredningen betecknade som otillbörlig påverkan eller manipulation. Ett införande i lagstiftningen av ett begrepp ”otillbörlig påverkan” skulle gagna såväl seriösa religionsutövare som den personliga integriteten. Om en person mot sin vilja påverkades att ta avstånd från sin tro, kunde detta enligt den av utredningen förordade lagen anses som otillbörlig påverkan, på samma sätt som manipulationer av en individ i en religiös rörelse kunde betraktas som en otillbörlig påverkan. Utredningen föreslog därför en ny straffbestämmelse i brottsbalken, vilken skulle straffbelägga otillbörlig påverkan. Detta borde utredas i särskild ordning (jfr bet. s. 318 f.).

Förslaget om införande av en ny straffbestämmelse om otillbörlig påverkan avvisades av flera remissinstanser, som bl.a. anförde att en sådan bestämmelse skulle innebära svåra avvägningar mellan grundlagsfästa friheter och den föreslagna bestämmelsens skyddsändamål. Hänsyn till yttrandefriheten och andra intressen ansågs medföra att ett straffstadgande om otillbörlig påverkan skulle behöva avgränsas så snävt att det sällan eller aldrig kan tillämpas. Vidare anfördes att utredningen inte gav något underlag för att skyddet för den personliga integriteten kräver en ny bestämmelse i brottsbalken. Regeringen delade remissinstansernas bedömning och förklarade att den inte kommer att vidta några åtgärder med anledning av förslaget (prop. 2000/01:1 utg.omr. 9 s. 31 f.).

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden liknande det nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06:Ju22 s. 23 f.). Utskottet anförde då att man inte hade underlag för någon annan bedömning vad gäller införandet av en straffbestämmelse om otillbörlig påverkan än den som regeringen gjort. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan. Riksdagen bör avslå motion Ju272.

Stalking

I motion Ju308 (kd) begärs att systematisk förföljelse, s.k. stalking, ska kriminaliseras.

Med begreppet systematisk förföljelse åsyftas i regel att mer än rent tillfälligt förfölja och/eller kartlägga en person för egna syften. Med ordalydelsen för egna syften avses att klargöra att sådant förföljande eller

kartläggande som sker som del av en yrkesmässig verksamhet, t.ex. inom polisen, inte omfattas. I boken *Smygande hot – en bok om stalkning* (Agneta Syrén, 2004, s. 13) beskrivs fenomenet som ”en medveten, illvillig, upprepad förföljelse och trakassering av en annan person för att uppnå egna syften”.

Beteendet som avses kan väl ha passerat gränsen för det som redan i dag faller inom det straffbara området. Systematisk förföljelse kan vara att bedöma som ofredande, hemfridsbrott eller olaga intrång. Mer allvarliga fall kan vara att bedöma som olaga hot. Upprepade brottsliga kränkningar av vissa närstående eller tidigare närstående kan vara att bedöma som grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning. Då krävs att gärningarna är brott enligt 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken (även t.ex. ofredande), att var och en av gärningarna utgör ett led i en upprepad kränkning av målsägandens integritet och att brotten varit ägnade att allvarligt skada hans eller hennes självkänsla. Man kan även tänka sig förföljelsefall som direkt kan föranleda ett besöksförbud. För att utfärda ett besöksförbud krävs att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Vid bedömningen av om sådan risk föreligger ska särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot den andra personens liv, hälsa, frihet eller frid (1 § lagen [1988:688] om besöksförbud). Att en brottslig gärning begåtts mot den som ska skyddas av förbudet är alltså i och för sig inte ett krav för att besöksförbud ska kunna utfärdas.

Utskottet har tidigare anfört (bet. 2004/05:JuU20 s. 5) att den här avsedda formen av systematisk förföljelse torde kunna välla polis och åklagare bekymmer när gärningen inte ryms inom definitionen för ofredande, dvs. inte utgör ett hänsynslöst beteende i lagens mening och inte heller innehåller några verbala trakasserier, hot eller förolämpningar. Om den brottsliga nivån inte är uppnådd kan grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning inte heller komma i fråga. Besöksförbud kan i och för sig användas. Det är dock okänt i vilken grad domstolarna verkligen beaktar sådan förföljelse som inte nått den nivån att den är straffbar i sig.

Utskottet beslutade under riksdagsåret 2004/05, med anledning av ett liknande motionsyrkande, att inhämta synpunkter från ett antal myndigheter och institutioner. De frågor som ställdes till remissinstanserna gällde vilken kännedom de har om fenomenet systematisk förföljelse, om de har någon strategi för att motverka detta och om de anser att det föreligger ett lagstiftningsbehov. Sammanfattningsvis ansåg den övervägande delen av remissinstanserna att det föreligger behov av lagstiftning med direkt inriktning på systematisk förföljelse. För en utförlig beskrivning av innebörden av s.k. stalkning, myndigheternas och institutionernas synpunkter samt utländsk lagstiftning på området hänvisas till det årets betänkande (bet. 2004/05:JuU20).

Utskottet framhöll att det är angeläget att de som utsatts för systematisk förföljelse ges samhällets fulla stöd, såväl när det gäller straffrättsligt skydd som i fråga om stödinsatser från myndigheter. Utskottet kunde konstatera att remissvaren tyder på att det finns brister i dessa avseenden, samtidigt som det var glädjande att det pågick arbete på olika håll som var ägnat att förbättra situationen.

Vidare konstaterade utskottet att remissvaren inte ger något säkert underlag för att bedöma omfattningen av systematisk förföljelse. Utskottet välkomnade därför det uppdrag till Brottsförebyggande rådet att ta fram ett kunskapsunderlag vad avser vissa typer av förföljelsebrott (s.k. stalkning) som, enligt vad utskottet hade inhämtat, förbereddes inom Justitiedepartementet. Uppdraget utgjorde enligt utskottet ett viktigt led i strävan efter en närmare definition och en kartläggning av fenomenet och dess omfattning. Ett sådant underlag behövs för kommande ställningstaganden om eventuell lagstiftning. Arbetet har hög prioritet. Med det uppdrag som aviserats fick motionsönskemålet anses vara tillgodosett, och utskottet avstyrkte det aktuella motionsyrkandet (s. 33 f.).

Regeringen lämnade därefter i uppdrag åt Brottsförebyggande rådet (Brå) att ta fram ett kunskapsunderlag vad avser stalkning. Uppdraget redovisades under år 2006 i rapporten Stalkning i Sverige. Omfattning och åtgärder (Brå 2006:3). Brottsförebyggande rådets studie visar bl.a. att många människor i Sverige har varit utsatta för upprepade trakasserier någon gång i sitt liv och att sådana trakasserier kan vara mycket skrämmande och obehagliga för dem som utsätts. Studien visar också att den hjälp utsatta får från rättsväsendet och andra samhällsinstanser för att förebygga fortsatta trakasserier och lindra beteendenas skadeverkningar behöver förbättras. Brottsförebyggande rådet avstår dock från att lägga precisa förslag till ändrad lagstiftning och andra åtgärder. När det gäller eventuella ändringar i lagen beror det främst på att tiden varit alltför kort för att tillräckligt väl kunna belysa både den nuvarande juridiska situationen och möjliga lagändringar. Därtill kommer att frågan om behovet av ändrad lag på detta område även berörs av Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda (dir. 2004:102). Brottsförebyggande rådet bedömer i samråd med kommittén att de lagstiftningsfrågor som aktualiseras i de två utredningarna vinner på att bedömas i ett sammanhang. Även när det gäller andra möjliga åtgärder har den korta utredningstiden inneburit att Brå fått inskränka sig till att peka ut ”åtgärdsområden” som kan behöva förstärkas. Den exakta utformningen av åtgärderna och hur de ska realiseras måste utredas närmare. De områden som utpekats är bl.a. utbildning om problemområdet till polis, åklagare och domare, anmälningsblanketter som inrymmer frågor om tidigare trakasserier av gärningspersonen och speciella resurspersoner inom polisen som andra inom polisen kan vända sig till med frågor inom detta område.

Utskottet behandlade även under föregående riksdagsår ett flertal motionsyrkanden motsvarande det nu aktuella (bet. 2005/06:JuU22 s. 24 f.). Utskottet inhämtade då att arbete pågick inom Regeringskansliet med innehållet i och formerna för nödvändiga kompletteringar i syfte att skapa ett starkare skydd för dem som utsätts för stalkning. Utskottet ansåg att Brottsförebyggande rådets rapport utgjorde ett utmärkt kunskapsunderlag för det fortsatta arbetet med frågan. Det arbete som pågick inom Regeringskansliet borde enligt utskottets mening inte föregripas. Därtill kom att Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda, som också behandlade frågan, skulle lämna sitt betänkande i april 2006. Enligt utskottet borde även betänkandet samt beredningen av detta avvaktas. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena.

Kommittén om hot och våld mot förtroendevalda överlämnade sitt slutbetänkande, Jakten på makten (SOU 2006:46), till regeringen i april 2006. Kommittén, som bl.a. har haft i uppdrag att se över det straffrättsliga skyddet för förtroendevalda, anför i betänkandet att det inte finns tillräckliga skäl för att utvidga det kriminaliserade området i syfte att stärka skyddet för det representativa inslaget i demokratin.

I november 2006 tillsatte regeringen en särskild utredare som bl.a. ska utreda vilka skyddsåtgärder som är lämpligast för att förstärka skyddet för personer som utsätts för hot eller förföljelse. Utredaren ska också överväga om det finns ett behov av ett kompletterande ekonomiskt stöd i vissa fall då personer utsätts för upprepade, allvarliga hot eller annan allvarlig brottslighet i sådan omfattning att deras livssituation påtagligt påverkas (dir. 2006:84). Utredaren ska analysera om lagstiftningen behöver ändras för att förstärka skyddet mot upprepade trakasserier och förföljelser, s.k. stalking. I uppdraget ingår bl.a. att

- belysa hur lagen om besöksförbud tillämpas och föreslå förändringar som kan leda till en bättre och mer ändamålsenlig användning av besöksförbud,
- överväga och lämna förslag på en rättslig lösning som medger att besöksförbud kan kontrolleras med elektronisk övervakning,
- överväga och lämna förslag som syftar till att underlätta vardagen för personer med skyddade personuppgifter och överväga om dagens metoder för att skydda hotade och förföljda personers personuppgifter är ändamålsenliga eller om det finns behov av förändringar av det nuvarande regelverket,
- överväga om ett generellt tillämpligt sekretesskydd för bostadsadresser m.m. hänförliga till hotade och förföljda personer bör omfatta beteckningar på fastigheter och tomträtter,
- analysera vilka verktyg de brottsbekämpande myndigheterna har för att bekämpa upprepade trakasserier och förföljelser och överväga behovet av ytterligare åtgärder för att förebygga och förhindra sådana samt förbättra stödet till offren för sådana trakasserier och förföljelser.

Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 30 september 2008. Om utredaren anser det lämpligt kan någon del eller flera delar av uppdraget redovisas i ett eller flera delbetänkanden.

Utskottet anser att problemet stalkning måste tas på stort allvar. I likhet med regeringen anser utskottet att det är ytterst angeläget att hotade och förföljda människor får det skydd och den hjälp som de behöver från samhället. Det är samhällets uppgift att på bästa sätt skydda och hjälpa personer som lever i rädsla på grund av hot och förföljelse. Det är, som utskottet tidigare anfört, viktigt att den som utsatts ges samhällets fulla stöd, såväl när det gäller straffrättsligt skydd som i fråga om stödsatser från myndigheter. Utskottet ser positivt på det utredningsarbete som nu pågår och förutsätter att regeringen återkommer till riksdagen så snart det finns beredningsunderlag i någon del av denna fråga. Utskottet anser att detta arbete bör avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju308.

Sexualbrott

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden som rör sexualbrott samt s.k. grooming. Motionärerna yrkar bl.a. att bristande samtycke ska vara en straffrättslig grund för våldtäkt, att ett förtydligande görs vad gäller 15-års gränsen vid sexualbrott, att straffet för köp av sexuella tjänster ska skärpas, att åtgärder ska vidtas mot sexuell posering via Internet samt att s.k. grooming ska kriminaliseras. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning främst till gällande bestämmelser, pågående utredningar och aviserat uppföljningsarbete.

Jämför reservationerna 5 (v), 6 (v) och 7 (s, v).

Inledning

Ett flertal av de brott som behandlas i detta avsnitt riktar sig mot barn. Utskottet vill i detta sammanhang betona vikten av att rättsväsendet arbetar utifrån ett barnperspektiv och beaktar barns särskilda utsatthet. Brottsutsatta barn och ungdomar måste tidigt få stöd och hjälp till upprättelse. Det är också viktigt att lagstiftningen på detta område är lämpligt utformad.

Våldtäkt m.m.

I motionerna Ju273 (c), Ju330 (s), Ju341 (v) och So379 (kd) begärs att regeringen överväger att införa bristande samtycke som grund för straffansvar vid våldtäkt. I den sist nämnda anför motionären att man i rättsprocessen ska granska förövarens beteende efter en våldtäkt och inte offrets.

Enligt 6 kap. 1 § brottsbalken döms den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, för *våldtäkt* till fängelse i lägst två och högst sex år. I bestämmelsens andra stycke stadgas att detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Utskottet behandlade ett flertal motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella under riksdagsåret 2004/05 i samband med införandet av en ny sexualbrottslagstiftning (prop. 2004/05:45, bet. 2004/05:JuU16, rskr. 2004/05:164, SFS 2005:90).

Enligt utskottet fanns det skäl som med styrka talar emot att införa en samtyckesreglering. Utskottet anslöt sig till de överväganden som regeringen hade gjort i dessa delar, och som kan sammanfattas enligt följande. Med utgångspunkt i att samtycket i en tänkt våldtäktsbestämmelse också skulle kunna avse tyst samtycke är det sannolikt att den misstänkte till sitt fredande ofta skulle åberopa att det förelegat ett sådant tyst samtycke från offrets sida. Under utredningen av en sådan invändning kommer det att bli av särskilt intresse hur offret handlat och betett sig i övrigt i samband med gärningen. I sådana fall finns det en uppenbar risk att utredningen till stora delar kommer att koncentreras på offret. Frågor som rör hur offret markerade att hon eller han inte var intresserad av ett sexuellt umgänge blir då av avgörande betydelse. Vad som skett vid gärningen och vilket förhållande parterna hade eller hade haft skulle få en större betydelse än i dag för att bringa klarhet i om det förelegat ett samtycke. Redan i dag kritiseras ofta från olika håll den fokusering på offret som kan förekomma i ett våldtäktsmål, när det centrala för bedömningen i stället borde vara vad den misstänkte har gjort. Det enligt regeringens mening viktigaste argumentet emot införande av en våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke var just denna fokusering på offret. Vid en sammanvägning av de skäl som talar för och emot en ändring så att våldtäktsbestämmelsen baseras på endast ett bristande samtycke fann regeringen att någon sådan ändring inte borde komma till stånd.

Utskottet anförde också att frågan övervägdes ingående av Sexualbrottskommittén, som inte fann skäl för en sådan reglering (se SOU 2001:14). Den övervägande andelen remissinstanser motsatte sig också en våldtäkts-

bestämmelse enbart baserad på bristande samtycke. I sammanhanget borde enligt utskottet nämnas att regeringen i propositionen aviserade en översyn av den föreslagna sexualbrottslagstiftningen. Regeringen anförde i denna del bl.a. att en uppföljning särskilt bör fokusera på våldtäktsbrottet och hur tillämpningen i det avseendet har fallit ut samt det särskilda skyddet för barn mot sexuella kränkningar, men också andra frågor kan komma i fråga för en sådan uppföljning (prop. s. 24 f.). Mot bakgrund härav avstyrkte utskottet de då aktuella motionsyrkandena (bet. s. 12 f.).

Här kan nämnas att regeringen i propositionen uppger att en uppföljning av tillämpningen av den nya lagstiftningen förutsätter att bestämmelserna har varit i kraft en sådan tid att det finns underlag för att bedöma och utvärdera regleringen. En utgångspunkt bör vara att en uppföljning kan initieras inom ett par år (prop. s. 24 f.).

Utskottet behandlade även under föregående riksdagsår motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella. Utskottet hade då inte ändrat uppfattning i frågan och avstyrkte motionsyrkandena (bet. 2005/06:JuU22 s. 36 f.).

I sammanhanget kan nämnas att vid Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Göteborg pågår en granskning av ett stort antal domar som meddelats efter det att den nya sexualbrottslagstiftningen trädde i kraft. Syftet med granskningen är bl.a. att kartlägga domstolarnas bevisvärdering.

Utskottet har från Regeringskansliet inhämtat att en uppföljning av tillämpningen av den nya sexualbrottslagstiftningen kommer att initieras, men först efter det att det finns underlag för att bedöma och utvärdera regleringen. I dag är det därför inte närmare bestämt när så kan ske.

Utskottet anser att frågan har kommit i ett annat läge, men anser att den omfattande undersökningen som Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Göteborg genomför bör inväntas. Riksdagen bör avslå motionerna Ju273, Ju330, Ju341 och So379 i nu behandlade delar.

I motion Ju315 (kd) föreslås att den som köper en sexuell tjänst av en prostituerad, medveten om att hon eller han tvingats till prostitution av t.ex. en människohandlare, ska kunna dömas för våldtäkt.

En grundläggande straffrättslig princip är att var och en för sig ska bedömas efter sitt handlande och efter det uppsåt som ligger honom eller henne till last. Det kan leda till att ett händelseförlopp som innefattar två eller flera personers agerande – som vid en yttlig betraktelse framstår som likartade – kan leda till olika domslut för de inblandade gärningsmännen. Denna princip är lagfäst i 23 kap. 4 § brottsbalken.

I samband med införandet av en ny sexualbrottslagstiftning behandlade utskottet ett motionsyrkande liknande det nu aktuella (bet. 2004/05:JuU16 s. 23 f.).

Utskottet anförde då att om en sexköpare otillbörligt utnyttjar det förhållandet att en prostituerad befinner sig i ett sådant hjälplöst tillstånd som avses i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken kan ansvar för våldtäkt komma i fråga under förutsättning att sexköparen har insikt om de förhållanden som konstituerar det hjälplösa tillståndet. För våldtäkt kan dömas

även, i fall som omfattas av 1 § första stycket, om tvångshandlingen utförs av någon annan än den som utför den sexuella handlingen, förutsatt att den senare haft uppsåt till, dvs. känt till, tvånget. En utvidgning av våldtäktsbestämmelsens tillämpningsområde i enlighet med motionärernas önskemål syntes enligt utskottet kunna leda till svåra tillämpningsproblem, och utskottet avstyrkte motionen i här behandlad del.

När utskottet senast behandlade motionsyrkanden motsvarande det nu aktuella anförde utskottet att man inte ändrat uppfattning i frågan om köp av sexuell handling av tvångsprostituerad och avstyrkte motionsyrkandena (bet. 2005/06:JuU22 s. 39 f.)

I sammanhanget kan nämnas att enligt Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel förbinder sig konventionsparterna att kriminalisera människohandel samt att överväga att kriminalisera utnyttjandet av offren (artikel 18 och 19). Konventionen öppnades för undertecknande vid Europarådets toppmöte i Warszawa den 16 maj 2005 och har undertecknats av 30 stater samt ratificerats av 4 stater. För att konventionen ska träda i kraft krävs att den ratificeras av 10 stater, av vilka minst 8 ska vara medlemmar av Europarådet. Sverige har undertecknat konventionen men inte ratificerat den.

Utskottet vill betona att sexslavhandel är ett allvarligt problem och att det behövs krafttag mot denna brottslighet. För att bekämpa människohandel krävs en rad åtgärder, allt ifrån effektiv lagstiftning till ökat stöd till offren för människohandel. Med anledning av bl.a. tillämpningsproblematiken finner utskottet i detta sammanhang inte skäl att frångå sina tidigare uttalanden om köp av sexuella tjänster av någon som tvingats till prostitution av t.ex. en människohandlare. Riksdagen bör avslå motion Ju315 i nu behandlad del.

Våldtäkt mot barn, m.m.

I motion Ju341 (v) begärs ett förtydligande av lagstiftningen kring våldtäkt mot barn så att det framgår att begrepp som frivillighet och samtycke inte är relevanta när man pratar om barn. I motion Ju315 (kd) yrkar motionärerna att straffet skärps för utnyttjande av barn för sexuell posering via Internet.

Enligt 6 kap. 4 § brottsbalken döms den som har samlag med ett barn under 15 år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

Denna bestämmelse, liksom en särskild straffbestämmelse om sexuellt övergrepp mot barn, infördes i samband med den nya sexualbrottslagstiftningen år 2005 i syfte att ytterligare förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas i sexuella sammanhang och för att särskilt markera allvaret i sexualbrott som riktar sig mot barn. Straffansvaret utvidga-

des genom att kravet på tvång togs bort. Vidare skärptes förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn bl.a. genom att tillämpningsområdet utvidgades till att omfatta köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än sådana som utgör rena prostitutionsförhållanden. Det infördes en särskild straffbestämmelse med avseende på utnyttjande av barn för sexuell posering, vilken innebar att skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas för sådant ändamål förstärktes ytterligare (8 §). Det straffbara området utvidgades. Straffet är böter eller fängelse i högst två år och för grova brott fängelse i lägst sex månader och högst sex år (prop. 2004/05:45, bet. 2004/05:JuU16, rskr. 2004/05:164, SFS 2005:90).

I sammanhanget bör även uppmärksammas bestämmelsen i 6 kap. 13 § brottsbalken, som stadgar att det ska dömas till ansvar för gärning som begås mot någon under en viss ålder även för den som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte uppnått den åldern. Vidare ska enligt 14 § i samma kapitel inte dömas till ansvar för vissa uppräknade gärningar mot ett barn under 15 år om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

Utskottet har tidigare behandlat yrkanden liknande de nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 40 f.). Utskottet ansåg då att en utvärdering för att vara meningsfull och utgöra en bra grund för eventuella nya lagstiftningsåtgärder ska göras först när den lagstiftning som blir föremål för översynen har varit i kraft under sådan tid att slutsatser kan dras. Enligt utskottets mening var det ännu för tidigt att göra en utvärdering eller översyn av hela eller delar av den nya sexualbrottslagstiftning som trädde i kraft i april 2005. Mot denna bakgrund föreslog utskottet att riksdagen skulle avslå motionsyrkandena.

Som anförts ovan har utskottet inhämtat från Regeringskansliet att en uppföljning av tillämpningen av den nya sexualbrottslagstiftningen kommer att initieras, men med anledning av det underlag som krävs för att genomföra en adekvat bedömning och utvärdering av regleringen kan i dag inte närmare anges när så kommer att ske.

Utskottet anser att det är särskilt angeläget att barn och ungdomar skyddas mot sexuella övergrepp och andra former av sexuell utnyttjande. Detta ställer krav på såväl rättsväsendet som lagstiftningen. Utskottet utgår från att skyddet för minderåriga kommer att omfattas av uppföljningen av den nya sexualbrottslagstiftningen, och utskottet finner inte anledning för riksdagen att nu vidta några åtgärder. Riksdagen bör avslå motionerna Ju315 och Ju341 i nu behandlade delar.

I motion Ju315 (kd) yrkar motionärerna att den som tjänar pengar på Internetsajter som ansluter kunder till direktsända sexshower via webbkameror ska anses göra sig skyldig till en form av koppleri.

Enligt 6 kap. 8 § första stycket brottsbalken döms den som främjar eller utnyttjar att ett barn under 15 år utför eller medverkar i sexuell posering för *utnyttjande av barn för sexuell posering* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller enligt andra stycket för den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt 15 men inte 18 år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling. Någon motsvarande bestämmelse finns inte för personer som är över 18 år.

Den som främjar eller på otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms enligt 6 kap. 12 § första stycket brottsbalken för *koppleri* till fängelse i högst fyra år.

Utskottet anser att det inte framkommit något som ger anledning att i enlighet med motionärernas önskemål utreda en utökning av ansvaret för koppleri till att även avse sexshower via Internet eller liknande förfaranden. Inte heller finner utskottet skäl att utreda en utökning av det straffbara området när det gäller utnyttjande av någon för sexuell posering till att även omfatta personer över 18 år. Riksdagen bör avslå motion Ju315 i nu behandlad del.

Grooming

I motionerna Ju341 (v), Ju350 (kd) och Ju386 (s) begärs att vuxnas sexkontaktförsök med barn på Internet (s.k. grooming) ska kriminaliseras.

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i mars 2006 (se bet. 2004/05:JuU16 s. 33 och bet. 2005/06:JuU22 s. 42 f.). Utskottet har tidigare inhämtat att det i den engelska Sexual Offences Act 2003 finns ett straffstadgande rörande ”Meeting a child following sexual grooming etc.”. Något förenklat innebär bestämmelsen att om en person över 18 år avsiktligt träffar eller reser för att träffa en person under 16 år som den vuxne träffat eller kommunicerat med, t.ex. på Internet, minst två gånger tidigare och avser att vid mötet begå vissa angivna gärningar, t.ex. andra brott enligt den angivna Sexual Offences Act 2003, döms den vuxne till viss angiven påföljd.

Brottsförebyggande rådet har getts i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag avseende grooming. Kunskapsunderlaget ska innehålla en beskrivning av företeelsens närmare karaktär och dess omfattning samt vilka åtgärder som har vidtagits eller vidtas mot företeelsen. Brottsförebyggande rådet ska vidare överväga andra åtgärder för att förebygga och förhindra grooming. Uppdraget ska redovisas senast den 1 april 2007.

Justitiedepartementet har i februari 2006 beslutat om ytterligare ett uppdrag (Ju2006/1247/P). Enligt uppdraget ska utredaren genom löpande samråd med Brå ta del av myndighetens kunskapsunderlag och överväganden och mot den bakgrunden analysera strafflagstiftningens tillämplighet på företeelsen och vilka verktyg de brottsbekämpande myndigheterna har för att möta den. Utredaren ska vidare överväga om lagstiftningen är tillräck-

lig för att skydda barn mot företeelsen och, om så inte bedöms vara fallet, föreslå nödvändiga lagändringar och lämna författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast den 7 maj 2007.

När utskottet senast behandlade motionsyrkanden om att kriminalisera grooming ansåg utskottet att det pågående utredningsarbetet borde avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan, och utskottet avstyrkte motionsyrkandena (bet. 2005/06:JuU22 s. 42 f.).

Som utskottet anfört tidigare är det särskilt angeläget att barn och ungdomar skyddas mot sexuella övergrepp och andra former av sexuellt utnyttjande. Det är därför enligt utskottet viktigt att det finns ett straffrättsligt skydd mot den typ av förfaranden som grooming innebär. Utskottet konstaterar att ett utredningsarbete med denna inriktning pågår och anser att detta arbete inte bör föregripas. Riksdagen bör avslå motionerna Ju341, Ju350 och Ju386 i nu behandlade delar.

Köp av sexuella tjänster

I motionerna Ju315 (kd) och Ju376 (fp) yrkas skärpt straff för köp av sexuella tjänster.

Bestämmelser om förbud mot köp av sexuella tjänster finns numera i 6 kap. brottsbalken. Den som skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning döms enligt 11 § första stycket för *köp av sexuell tjänst* till böter eller fängelse i högst sex månader. Detta gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

I sammanhanget kan nämnas att flera utvärderingar av bestämmelserna har genomförts sedan förbudet mot köp av sexuella tjänster infördes år 1999. För en utförligare redovisning av dessa hänvisas till förra årets betänkande (bet. 2005/06:JuU22 s. 31 f.).

Utskottet har inhämtat att Socialstyrelsen har påbörjat en ny kartläggning av prostitutionen i Sverige som ska vara klar hösten 2007.

I sammanhanget kan även nämnas att, som utskottet anfört tidigare, en uppföljning av den nya sexualbrottslagstiftningen har aviserats samt att en sådan kan komma att omfatta även regleringen av sexköpsförbudet (prop. 2004/05:45 s. 24 f.).

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden om skärpning av straffet för köp av sexuella tjänster, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 31 f.). Utskottet konstaterade att en interdepartemental arbetsgrupp arbetade med att ta fram en handlingsplan för att bekämpa människohandel och prostitution. Med anledning av den kommande handlingsplanen och den av regeringen aviserade uppföljningen av den nya sexualbrottslagstiftningen föreslog utskottet att motionerna skulle avslås. Riksdagen biföll emellertid en reservation av företrädare för Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Centern och Miljö-

partiet som innebar ett tillkännagivande om att det fick ankomma på regeringen att vidta åtgärder så att en översyn av sexköpslagens effektivitet och eventuella behov av förändring kommer till stånd (res. 16, rskr. 199).

Utskottet har inhämtat från Regeringskansliet att arbetet med en handlingsplan fortsätter och att en sådan kommer att läggas fram under våren 2007.

Utskottet finner inte skäl att frångå sina tidigare uttalanden i frågan om skärpning av straffet för köp av sexuella tjänster. Utskottet anser att arbetet med handlingsplanen samt den aviserade uppföljningen av den nya sexualbrottslagstiftningen inte bör föregripas. Riksdagen bör avslå motionerna Ju315 och Ju376 i nu behandlade delar.

Barnpornografibrott

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden om att straffansvaret för den som skildrar barn i pornografisk bild bör utvidgas till att omfatta exploatering av alla personer under 18 år. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena med hänvisning till pågående utredningsarbete.

Jämför reservation 8 (s, v).

I motionerna Ju341 (v) och Ju360 (s) begärs att straffansvaret för den som skildrar barn i pornografisk bild bör utvidgas till att omfatta exploatering av alla personer under 18 år.

Den som (1) skildrar barn i pornografisk bild, (2) sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan, (3) förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn, (4) förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller (5) innehar en sådan bild av barn, döms enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken för *barnpornografibrott* till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Det samma gäller den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaksamhet sprider en sådan bild.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år.

Är brottet att anse som grovt ska dömas för *grovt barnpornografibrott* till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i

vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

Förbuden mot skildring och innehav gäller inte den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en sådan bild, om bilden inte är avsedd att spridas, överlåtas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för andra. Även i andra fall ska en gärning inte utgöra brott, om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

Regeringen har gett en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av bestämmelserna om skildring av barn i pornografisk bild och anknytande lagstiftning (dir. 2005:89). Utredaren ska bl.a. överväga om det är möjligt och lämpligt att införa en bestämd 18-årsgräns i definitionen av barn i bestämmelserna om barnpornografi eller att på något annat sätt utvidga lagstiftningens skydd för unga människor under 18 år, överväga om kriminaliseringen bör utsträckas till ytterligare former av befattning med barnpornografi, med utgångspunkt i praxis rörande brottsrubricering och påföljder vid barnpornografibrott överväga behovet av förändringar på området, klargöra om barn som är avbildade i barnpornografiskt material kan betraktas som målsägande vid barnpornografibrottet och vara berättigade till t.ex. målsägandebiträde och ha rätt till ekonomisk ersättning samt överväga om preskriptionsreglerna vid barnpornografibrott är ändamålsenligt utformade. Det står vidare utredaren fritt att ta upp även andra frågor inom ramen för utredningsuppdraget. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2007.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden liknande de nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 48 f.). Utskottet ansåg då att utredningsarbetet inte borde föregripas, och utskottet avstyrkte bifall till motionerna. Riksdagen biföll emellertid en reservation av företrädare för Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Kristdemokraterna, Centern och Miljöpartiet som innebar ett tillkännagivande om att regeringen snarast skulle återkomma till riksdagen med ett lagförslag som innebar att barn under 18 år omfattas av bestämmelsen om barnpornografi oavsett om de ser äldre ut (res. 31, rskr. 199).

Utskottet anser att barnpornografi är en avskyvärd och oacceptabel företeelse samt att befattning med barnpornografi innebär en straffvärd kränkning av det avbildade barnet. Med dagens teknik har det blivit billigare och enklare att framställa, sprida, ta del av och lagra barnpornografi. Detta ställer självfallet nya krav på lagstiftningen och tillämpningen av den. Det är enligt utskottet viktigt att lagstiftningen mot barnpornografi skyddar alla barn under 18 år. Utskottet anser emellertid att det utredningsarbete som pågår bör avvaktas och finner inte anledning för riksdagen att på nytt ta något initiativ i frågan. Riksdagen bör avslå motionerna Ju341 och Ju360 i nu behandlade delar.

Tillgreppsbrott

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden om att stöld av livräddningsutrustning respektive rån med vapenattrapp ska anses vara grova brott. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena med hänvisning till gällande bestämmelser.

Stöld

I motion Ju328 (fp) yrkar motionären att stöld eller förstörelse av livräddningsutrustning ska innebära att brottet anses som grovt.

Den som olovligen tager vad annan tillhör med uppsåt att tillägna sig det, dömes, om tillgreppet innebär skada, för *stöld* till fängelse i högst två år (8 kap. 1 § brottsbalken). Är brottet att anse som grovt, ska för grov stöld dömas till fängelse, lägst sex månader och högst sex år (4 §). Vid bedömande huruvida brottet är grovt ska särskilt beaktas, om tillgreppet skett efter intrång i bostad, om det avsett sak som någon bar på sig, om gärningsmannen varit försedd med vapen, sprängämne eller annat dylikt hjälpmedel eller om gärningen eljest varit av särskilt farlig eller hänsynslös art, avsett betydande värde eller inneburit synnerligen kännbar skada. En omständighet som enligt motiven till bestämmelsen kan föranleda att en stöld anses som grov är att det tillgripna är ett föremål som med hänsyn till det sätt varpå det allmänneligen används eller behandlas, måste lämnas utan stängsel eller tillsyn. En annan omständighet som bör beaktas är om det tillgripnas bevarande är av särskild betydelse ur allmän synpunkt (NJA 1942 II s. 348 f.).

Riksdagen beslutade hösten 2003 om flera skärpningar av den straffrättsliga lagstiftningen såvitt gäller skadegörelsebrott (prop. 2002/03:138, bet. 2003/04:JuU3, rskr. 2003/04:15). Skärpningarna trädde i kraft den 1 januari 2004.

När det gäller skadegörelse stadgas i 12 kap. 1 § brottsbalken att den som förstör eller skadar egendom, fast eller lös, till men för annans rätt därtill, döms för *skadegörelse* till böter eller fängelse i högst ett år. Om brottet är att anse som grovt, ska enligt 3 § samma kapitel för grov skadegörelse dömas till fängelse i högst fyra år. Vid bedömande huruvida brottet är grovt ska särskilt beaktas, om av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar.

Utskottet konstaterar att rekvisiten för grov stöld och grov skadegörelse ger utrymme för att beakta sådana omständigheter som att gärningen varit av särskilt farlig eller hänsynslös art respektive att det av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa. Utskottet kan inte se att det härutöver behövs en reglering som tar sikte på vilken typ av föremål som gärningen avser. Riksdagen bör avslå motion Ju328.

Rån

I motion Ju310 (fp) yrkar motionären att alla rån där hot med vapenattrapper förekommit ska anses som grova.

Den som stjälar medelst våld å person eller medelst hot som innebär trängande fara eller för den hotade framstår som trängande fara, döms enligt 8 kap. 5 § brottsbalken för *rån*. Påföljden är fängelse i lägst ett och högst sex år. Är brottet grovt döms enligt 6 § samma kapitel för grovt rån till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om våldet varit livsfarligt eller om gärningsmannen tillfogat svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller om han eljest visat synnerlig råhet eller på ett hänsynslöst sätt utnyttjat den rånades skyddslösa ställning.

Utskottet har tidigare vid flera tillfällen tagit ställning till liknande motionsyrkanden som det nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06: JuU22 s. 43). Utskottet vidhöll då tidigare gjorda uttalanden som i huvudsak gick ut på att straffskalan för rån och grovt rån väl återspeglar hur allvarligt lagstiftaren ser på denna typ av brottslighet och att brott som förövas med vapen eller vapenattrapper ofta bedöms som grova av domstolarna. När det gäller rekvisiten för grovt rån har utskottet konstaterat att dessa ger utrymme för att beakta sådana omständigheter som gärningens farlighet och hänsynslöshet samt de effekter i form av skada, psykiska besvär och annat obehag som gärningen medför för den enskilde. Utskottet har inte kunnat se att det härutöver behövs en reglering som tar sikte på vilken typ av redskap som kommit till användning vid gärningens genomförande. Riksdagen borde enligt utskottet avslå motionsyrkandena.

Utskottet gör i dag ingen annan bedömning när det gäller rekvisiten för grovt rån. Riksdagen bör avslå motion Ju310 i nu behandlad del.

Ekonomiska brott

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden bl.a. om att det ska göras en översyn av lagar som rör ekonomisk brottslighet samt att en oaktsamhetsbestämmelse avseende brottet trolöshet mot huvudman ska utredas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena med hänvisning främst till pågående beredningsarbete samt gällande bestämmelser.

Jämför reservation 9 (v).

I motion Ju264 (m) begärs en översyn av 11 kap. brottsbalken om brott mot borgenärer m.m., och i motion Ju265 (m) begärs en utredning med syfte att samordna lagar som rör ekonomisk brottslighet.

I början av 1980-talet gjordes en översyn av 11 kap. brottsbalken som resulterade i ett stort antal lagändringar, bl.a. togs det s.k. effektkravet bort i fråga om brotten oredlighet och vårdslöshet mot borgenärer. Kravet innebar att det för straffansvar krävdes dels att förfarandet hade framkallat eller förvärrat gäldenärens obestånd, dels att denna effekt omfattades av den misstänktes uppsåt eller oaktsamhet. Kriminaliseringen knöts i stället till att handlandet sker i ett visst ekonomiskt läge, t.ex. när en person är på obestånd. Det huvudsakliga motivet för ändringarna var att underlätta brottsutredningen (Ds Ju 1983:17, prop. 1985/86:30, bet. 1985/86:12, rskr. 1985/86:66). Därefter har enstaka ändringar gjorts i det aktuella kapitlet, bl.a. i samband med att skuldsaneringslagen (1994:334) respektive den nya bokföringslagen (1999:1078) infördes.

I mitten av 1990-talet gjordes en ny översyn av 11 kap. brottsbalken. Översynen resulterade i betänkandet Borgenärsbrotten – en översyn av 11 kap. brottsbalken (SOU 1996:30). Som ett led i beredningen av detta betänkande uppdrog Justitiedepartementet åt en särskild utredare att se över bl.a. bokföringsbrottet. Uppdraget resulterade i departementspromemorian Bokföringsbrott och brott mot borgenärer (Ds 2002:57) som överlämnades till justitieministern i november 2002.

Utskottet har tidigare behandlat motioner liknande den nu aktuella om översyn av 11 kap. brottsbalken, bl.a. våren 2005 i samband med behandlingen av en proposition med förslag som syftade till att underlätta utredning och lagföring av bokföringsbrott och andra brott mot borgenärer (prop. 2004/05:69, bet. 2004/05:JuU24 s. 6 f.). Till grund för propositionen låg bl.a. den ovan nämnda departementspromemorian. I propositionen föreslogs vissa förändringar av bestämmelserna i 11 kap. brottsbalken, bl.a. att grovt bokföringsbrott skulle ges en egen rubricering och att maximistraffet skulle höjas från fyra till sex år, att maximistraffet för ringa bokföringsbrott skulle höjas från böter till fängelse i högst sex månader samt att bestämmelsen om oredlighet mot borgenärer skulle utvidgas på så sätt att uppsåtlig underlåtenhet av en gäldenär att, trots uppmaning av konkursförvaltaren, så långt möjligt medverka till att utländska tillgångar som ingår i en konkurs tillförs ett svenskt konkursbo skulle kriminaliseras. Utskottet tillstyrkte förslagen samt ansåg att motionen i huvudsak var tillgodosedd genom dessa förslag.

I sammanhanget kan nämnas att utskottet under våren 2005 behandlade en skrivelse från regeringen med en handlingsplan mot den ekonomiska brottsligheten (skr. 2003/04:178, bet. 2004/05:JuU13). Enligt skrivelsen låg den grundläggande inriktningen i 1995 års strategi fast. Strategin innebar bl.a. att ökad tonvikt skulle läggas på de förebyggande åtgärderna och att myndigheterna skulle arbeta problemorienterat och i nära samverkan med varandra (se skr. 1994/95:217, bet. 1994/95:JuU25, rskr. 1994/95:412). Uppgiften att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra ekobrott är en central uppgift för de berörda myndigheterna även i fortsättningen. Handlingsplanen omfattar skärpt lagstiftning, förstärkning och effektivisering av

kontroll och tillsyn, modernisering och anpassning av utredning och lagföring, utveckling av myndighetsstrukturen, fördjupning av internationellt samarbete samt vidareutveckling av det centrala och lokala brottsförebyggande arbetet. Utskottet föreslog att regeringens skrivelse skulle läggas till handlingarna.

När utskottet senast behandlade motionsyrkande om en översyn av 11 kap. brottsbalken uttalade utskottet att dess uppfattning i frågan kvarstod. Motionsönskemålen fick således i huvudsak anses vara tillgodosedda genom de ändringar som trädde i kraft den 1 juli 2005. När det gäller motionsyrkande om samordning av lagar som rör ekonomisk brottslighet fann utskottet vid samma tillfälle inte skäl att förorda en sådan utredning som motionärerna efterfrågade. Utskottet avstyrkte motionerna (bet. 2005/06:JuU22 s. 44 f.).

I sammanhanget kan nämnas att Utredningen om översyn av Ekobrottsmyndigheten nyligen överlämnade betänkandet Nya förutsättningar för ekobrottsbekämpning (SOU 2007:08) till regeringen. I betänkandet föreslås bl.a. att Ekobrottsmyndigheten läggs ned och dess verksamhet övertas av Åklagarmyndigheten och polisen. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är angeläget att den ekonomiska brottsligheten bekämpas effektivt och att detta förutsätter att lagstiftningen som rör ekonomisk brottslighet, inklusive 11 kap. brottsbalken, är lämpligt utformad. Utskottet utgår från att regeringen i samband med beredningen av Utredningens om översyn av Ekobrottsmyndigheten betänkande överväger om det finns skäl att initiera en mer allmän översyn av reglerna på området. Utskottet finner inte anledning för riksdagen att nu vidta några åtgärder. Riksdagen bör avslå motionerna Ju264 och Ju265.

I motion Ju254 (v) begärs att det ska utredas om en oaktsamhetsbestämelse kan införas för brottet trolöshet mot huvudman. Motionärerna pekar på att det ibland kan uppstå problem med att utreda denna typ av brott på grund av att myndigheterna inte har tillräcklig insyn i styrelserummen för att uppnå de höga beviskrav som gäller.

Av 10 kap. 5 § brottsbalken första stycket följer bl.a. att den som på grund av förtroendeställning fått till uppgift att för någon annan sköta ekonomisk angelägenhet eller självständigt handha kvalificerad teknisk uppgift eller övervaka skötseln av sådan angelägenhet eller uppgift och som missbrukar sin förtroendeställning och därigenom skadar huvudmannen döms för *trolöshet mot huvudman* till böter eller fängelse i högst två år.

Trolöshet mot huvudman är ett uppsåtligt brott. För att kunna döma någon till ansvar krävs således att hans uppsåt omfattar de objektiva rekvisiten för brottet, dvs. att han intar en sådan förtroendeställning som avses i brottsbeskrivningen och att han åsamkar huvudmannen ekonomisk skada. Däremot torde inte krävas att gärningsmannen själv uppfattar sin gärning

som missbruk. Det måste vara tillräckligt att han har uppsåt omfattande de faktiska och rättsliga förhållandena på grund av vilka hans gärning, rätt bedömd, är ett missbruk (jfr prop. 1993/94:130 s. 21 f.).

Utskottet har tidigare tagit ställning till ett motionsyrkande motsvarande det nu aktuella (bet. 2005/06:JuU22 s. 45 f.). Utskottet ansåg då att det inte hade framkommit något som gav anledning att förorda en utredning av frågan om en oaktsamhetsbestämmelse bör införas vid brottet trolöshet mot huvudman, och utskottet avstyrkte motionsyrkandet.

Utskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och föreslår att riksdagen avslår motion Ju254 i nu behandlad del.

Skadegörelse

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden om att de rättsliga påföljderna vid brott av s.k. djurrättsaktivister ska ses över. Utskottet avstyrker motionsyrkandena med hänvisning till gällande bestämmelser.

I ett par motioner berörs enskilda intressens skydd mot skadegörelse och liknande brottsliga angrepp från s.k. djurrättsaktivister. I motion Ju244 (c) pekar motionären således på behovet av en översyn av de rättsliga påföljderna vid s.k. djurrättsattentat, och i motion Ju281 (m) begärs att straffskalan för brott av djurrättsaktivister och tillämpningen av denna ses över.

Som utskottet anfört tidigare beslutade riksdagen hösten 2003 om flera skärpningar av den straffrättsliga lagstiftningen såvitt gäller skadegörelsebrott (prop. 2002/03:138, bet. 2003/04:JuU3, rskr. 2003/04:15). Skärpningarna trädde i kraft den 1 januari 2004.

Den som förstör eller skadar fast eller lös egendom till men för annans rätt därtill döms enligt 12 kap. 1 § brottsbalken för *skadegörelse* till böter eller fängelse i högst ett år. Är brottet, med hänsyn till skadans obetydlighet och övriga omständigheter vid brottet, att anses som ringa döms enligt 12 kap. 2 § samma balk i stället för åverkan till böter. Även den som i skog och mark tar t.ex. sten, grus eller annat sådant som ej är berett till bruk kan dömas för åverkan. Är brottet att anse som grovt döms enligt 12 kap. 3 § samma balk för grov skadegörelse till fängelse i högst fyra år. Vid bedömning av om brottet ska vara att anse som grovt ska särskilt beaktas, om av gärningen kommit synnerlig fara för någons liv eller hälsa eller skadan drabbat sak av stor kulturell eller ekonomisk betydelse eller om skadan eljest är synnerligen kännbar. Även försök till skadegörelse och grov skadegörelse är straffbart liksom förberedelse till eller underlåtenhet att avslöja grov skadegörelse.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden liknande de nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 47 f.). Utskottet uttryckte då förståelse för motionsönskemålen om ett bättre skydd för uppfödare som utsätts för brott av djurrättsaktivister och anförde bl.a. följande. Uppfödning av pälsdjur för handel med pälsar och liknande näringsverksamhet är tillåten i Sverige. Det innebär att den som driver sådan rörelse har rätt att göra det utan att bli utsatt för brott. Riksdagen har emellertid nyligen beslutat om skärpningar i det straffrättsliga regelverket i syfte att förebygga och bekämpa skadegörelse, bl.a. en skärpning av straffskalan för sådana brott. Mot bl.a. den bakgrunden var utskottet inte berett att förorda ytterligare åtgärder, och utskottet avstyrkte motionerna.

Utskottet anser att brott mot näringsidkare måste tas på större allvar. Människor som driver egna rörelser ska inte behöva slå igen sin verksamhet på grund av utpressning av kriminella. Utskottet finner dock inte skäl att i detta sammanhang frånga sina tidigare uttalanden om översyn av straffskalor för brott av s.k. djurrättsaktivister. Riksdagen bör avslå motionerna Ju244 och Ju281 i nu behandlade delar.

Brott mot demokratin m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet flera motioner som tar upp frågor om brott som på olika sätt utgör angrepp på demokratin och det öppna samhället. I motionerna yrkas bl.a. att definitionen av terroristbrott ska ändras, att ett tortyrbrott ska införas, att det ska vara möjligt att döma krigsförbrytare för brott mot mänskligheten samt att brottsbalkens upplöpsbestämmelser ska ses över. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning främst till gällande bestämmelser samt pågående beredningsarbete.

Jämför reservationerna 10 (v, mp), 11 (s, v) och 12 (v).

Terroristbrott

I motionerna Ju255 och U232 (båda v) begär motionärerna att Sverige ska verka inom EU för att ändra definitionen av terroristbrott.

Europeiska rådet beslutade den 3 december 1998 om en handlingsplan för att genomföra bestämmelserna i Amsterdamfördraget om upprättandet av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa. I handlingsplanen anges bl.a. att EU inom två år efter det att fördraget trätt i kraft bör vidta åtgärder för att, om det anses nödvändigt, fastställa minimiregler avseende brottsrekvisit och påföljder rörande terrorism.

För att följa vilka framsteg som görs med att genomföra åtgärderna enligt handlingsplanen och hålla de tidsfrister som anges har kommissionen upprättat en resultattavla som innehåller en redogörelse för arbetet. Vid sin uppdatering av resultattavlan i maj 2001 angav kommissionen att den hade för avsikt att presentera ett förslag till rambeslut om gemensamma definitioner, åtal och straff för terrorism före utgången av tredje kvartalet 2001. I enlighet härmed presenterade kommissionen den 19 september 2001 ett förslag till rambeslut om bekämpande av terrorism. Syftet med förslaget var att tillnärma medlemsstaternas lagstiftning när det gäller terroristbrott.

Vid sitt möte den 6–7 december 2001 träffade rådet för rättsliga och inrikes frågor en politisk överenskommelse om innehållet i rambeslutet, och Europaparlamentet godkände den 6 februari 2002 rådets förslag.

Riksdagen godkände ett utkast till rambeslutet den 29 maj 2002 (prop. 2001/02:135, bet. 2001/02:JuU22, rskr. 2001/02:267) och det antogs vid ministerrådet för rättsliga och inrikes frågor den 13 juni 2002 (EGT L 164, 22.6.2002, s. 3).

I artikel 1 i rambeslutet föreskrivs vilka handlingar som, enligt brottsbeskrivningen i nationell lagstiftning, ska betraktas som terroristbrott. Till dessa handlingar hör bl.a. angrepp på persons liv som kan leda till döden, människorov eller tagande av gisslan samt förstörande av vissa i rambeslutet uppräknade anläggningar. För att dessa handlingar ska kunna betraktas som terroristbrott måste dessutom vissa ytterligare rekvisit vara uppfyllda. För det första måste handlingen ha begåtts uppsåtligen och genom sin art eller sitt sammanhang kunna allvarligt skada ett land eller en internationell organisation. Men det är inte tillräckligt. Det måste dessutom vara styrkt att gärningsmannen begått handlingen i syfte att injaga allvarlig fruktan hos en befolkning, otillbörligen tvinga offentliga organ eller en internationell organisation att utföra eller att avstå från att utföra en viss handling eller allvarligt destabilisera eller förstöra de grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturerna i ett land eller i en internationell organisation. Genom ett särskilt uttalande, som togs till rådets protokoll då rambeslutet antogs, ska rambeslutet dessutom inte tolkas så att man på terroristgrunder anklagar personer som utövar sin grundläggande rätt att föra fram sina åsikter, även om de begår brott när de utövar en sådan rätt. Även vissa andra gärningar, såsom grov stöld och utpressning och som anses vara särskilt frekventa i samband med utförandet av terroristbrott, ska under vissa förutsättningar betraktas som brott med anknytning till terroristverksamhet (artikel 3).

Inom Justitiedepartementet utarbetades därefter en departementspromemoria, Straffansvar för terroristbrott (Ds 2002:35), med förslag till de lagändringar som borde vidtas för att Sverige ska uppfylla åtagandena i rambeslutet.

Under våren 2003 lade regeringen fram en proposition med förslag till lag om straff för terroristbrott (prop. 2002/03:38). Utskottet tillstyrkte regeringens förslag och riksdagen antog förslaget (bet. 2002/03:JuU12). Lagen trädde i kraft den 1 juli 2003 (SFS 2003:148).

För terroristbrott döms den som begår en gärning som i svensk rätt motsvaras av de handlingar som räknas upp i artikel 1.1 i rambeslutet, om gärningen kan allvarligt skada en stat eller en mellanstatlig organisation och avsikten med gärningen är att (1) injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp, (2) otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd, eller (3) allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation. Försök, förberedelse och stämpling till samt underlåtenhet att avslöja terroristbrott är också straffbart.

Om någon begår ett brott enligt 8 kap. 1 och 4–6 §§, 9 kap. 4 §, 14 kap. 1 och 3 §§ brottsbalken, eller försök till sådana brott med uppsåt att främja terroristbrott, betraktas detta som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet.

Regeringen anförde följande i samband med förslaget till lag om straff för terroristbrott. I fråga om grundläggande rättigheter och rättsprinciper kan punkten 1 i artikel 1 inte ses isolerad. Den måste läsas tillsammans med punkten 2 i samma artikel och beaktandesats nr 10 i inledningen av rambeslutet samt dessutom tolkas i ljuset av det rådsuttalande som ministerrådet enats om avseende artikel 1 och som tagits till rådets protokoll i samband med att rambeslutet antogs. Artikel 1.2 anger att rambeslutet inte kan påverka skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och de grundläggande rättsprinciperna i artikel 6 i fördraget om Europeiska unionen. Denna artikel anger bl.a. att EU ska respektera de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Skrivningar av liknande innehåll finns i beaktandesats nr 10 som dessutom uttryckligen anger att inget i rambeslutet kan tolkas som om syftet vore att begränsa de grundläggande rättigheterna eller friheterna, t.ex. strejkrätt, mötesfrihet, föreningsfrihet eller yttrandefrihet, inbegripet rätten att tillsammans med andra bilda fackföreningar och ansluta sig till sådana fackföreningar för att försvara sina intressen och den därmed sammanhängande rätten att demonstrera. Rådsuttalandet klargör, enligt regeringen, att rambeslutet endast omfattar handlingar som av alla medlemsstater betraktas som allvarliga överträdelser av deras straffrätt och som begås av personer vars syften utgör ett hot mot deras demokratiska samhällen, samhällen som respekterar rättsstaten och den civilisation på vilken dessa samhällen bygger. Det anges att rambeslutet måste ha denna innebörd och att det bl.a. inte får tolkas så att man på terroristgrunder anklagar personer som utövar sin grundläggande rätt att lägga fram sina åsikter, även om de begår brott när de utövar denna rätt. – Artikel 1.2, beaktandesats nr 10 och rådets utta-

lande, som samtliga medlemsstater står bakom, understryker således rambeslutets i detta avseende begränsade tillämpningsområde och klargör att det endast är tillämpligt på handlingar som utgör ett hot mot ett demokratiskt samhälle. – Att rambeslutet inte är avsett att tillämpas på handlingar som innebär utövande av den grundläggande rättigheten att lägga fram sin åsikt, även om ett brott begås när denna rättighet utövas, syftar också till att klargöra att bl.a. olika former av civil olydnad som tar sig uttryck i brottsliga handlingar inte är avsedda att falla under definitionen av terroristbrott. Exempel på sådana handlingar kan vara allmänna aktioner mot omdiskuterade projekt såsom t.ex. olika byggprojekt, transporter av farligt gods, utvinning av naturtillgångar och provsprängningar av kärnladdningar eller andra stridsmedel. Andra exempel kan vara olika former av skadegörelse eller våldsbrott i samband med upplopp vid demonstrationer.

Utskottet anser att det finns ett mervärde i att på EU-nivå utforma gemensamma definitioner av vilka handlingar som ska anses utgöra terroristbrott och vilka påföljder dessa ska kunna leda till. På så sätt skapas ett gemensamt rättsområde som underlättar det rättsliga och polisiära samarbetet för att förebygga och bekämpa terroristbrottslighet. När det gäller utformningen av terroristbrottet gör utskottet i dag ingen annan bedömning än den som regeringen gjorde i samband med införandet av lagen om straff för terroristbrott. Utskottet delar regeringens bedömning att artikel 1.1 i rambeslutet inte får läsas isolerat utan med beaktande av innehållet i artikel 1.2 samt mot bakgrund av bl.a. rådets uttalande i samband med rambeslutets antagande. Detta innebär bl.a. att rambeslutet endast är tillämpligt på handlingar som utgör ett hot mot ett demokratiskt samhälle, samt att det inte är avsett att tillämpas på handlingar som innebär utövande av den grundläggande rättigheten att lägga fram sin åsikt eller på olika former av civil olydnad, även om ett brott begås i dessa sammanhang. Det kan även tilläggas att domstolarna vid tillämpningen av lagen om ansvar för terroristbrott ska beakta, som vid all straffrättslig bedömning, bestämmelserna i bl.a. 2 kap. regeringsformen om grundläggande fri- och rättigheter samt den europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Utskottet anser inte att det framkommit något som ger anledning att förorda att regeringen ska verka inom EU för en ändring av definitionen av terroristbrott. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna Ju255 och U232 i nu behandlade delar.

Tortyrbrott

I motion Ju255 (v) yrkar motionärerna att en implementering av FN:s tortyrkonvention ska utredas. Implementeringen ska enligt motionärerna ske genom införandet av ett särskilt tortyrbrott, ett förbud mot att åberopa

bevis som tillkommit genom tortyr samt att en möjlighet till rimlig ersättning till tortyroffer införs. Även i motion Ju392 (s) yrkas att ett tortyrbrott ska införas.

Svensk lagstiftning upptar inte något självständigt tortyrbrott. Tortyrhandlingar är emellertid straffbara enligt olika bestämmelser, främst de i 3 och 4 kap. brottsbalken (dvs. brott mot liv och hälsa eller mot frihet och frid). I vart fall torde en tortyrhandling i regel vara att bedöma åtminstone som misshandel.

Sverige har ratificerat en av Förenta nationernas generalförsamling den 10 december 1984 antagen konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, den s.k. tortyrkonventionen (prop. 1985/86:17, bet. 1985/86:UU11, rskr. 1985/86:38).

Konventionen upptar 33 artiklar. Här kan följande nämnas.

I konventionen förstås med tortyr varje handling genom vilken allvarlig smärta eller svårt lidande, fysiskt eller psykiskt, medvetet tillfogas någon antingen för sådana syften som att erhålla en information eller bekännelse av honom eller en tredje person, att straffa honom för en gärning som han eller en tredje person har begått eller misstänks ha begått eller att hota eller tvinga honom eller en tredje person eller också av något skäl som har sin grund i någon form av diskriminering, under förutsättning att smärtan eller lidandet åsamkas av eller på anstiftan eller med samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar såsom företrädare för det allmänna. Tortyr innefattar inte smärta eller lidande som uppkommer enbart genom eller är förknippade med lagenliga sanktioner (artikel 1.1).

Varje konventionsstat ska vidta effektiva legislativa, administrativa, rättsliga eller andra åtgärder för att förhindra tortyrhandlingar inom varje territorium under dess jurisdiktion (artikel 2.1).

Varje konventionsstat ska härvid säkerställa att alla tortyrhandlingar utgör brott enligt dess strafflag. Detsamma gäller försök att utöva tortyr samt av någon person vidtagen handling som utgör medverkan till eller deltagande i tortyr. Tortyrbrotten ska beläggas med adekvata straff (artikel 4).

I konventionen stadgas vidare att varje konventionsstat ska vidta åtgärder för att kunna hävda domsrätt för i konventionen avsedda brott i följande fall:

- a) när brottet begås inom något territorium under dess jurisdiktion eller ombord på fartyg eller luftfartyg som är registrerat i den staten;
- b) när den påstådde förövaren är medborgare i den staten;
- c) när offret är medborgare i den staten, om denna stat anser det vara lämpligt.

Varje konventionsstat ska också vidta åtgärder för att kunna lagföra en påstådd förövare som anträffas inom dess territorium, om den inte utlämnar honom till en annan konventionsstat som har jurisdiktion enligt konventionen (artikel 5).

I propositionen framhöll departementschefen att konventionens definition av tortyr inte innebar några svårigheter från svensk rätts synpunkt. En sådan handling föll oftast i vart fall under begreppet misshandel i brottsbalken. Därunder föll nämligen handlingar som orsakade fysisk smärta eller skada, men också svårare former av psykisk skada. De handlingar som ligger nära gränsen till misshandel torde ofta vara straffbara enligt gällande bestämmelser enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken. Gällande svenska bestämmelser torde väl täcka innehållet i artikel 1, framhöll departementschefen.

När det så gällde förpliktelsen enligt artikel 4 att se till att tortyrhandlingar utgör brott enligt konventionsstatens strafflag, täckte, enligt departementschefen, brotten i 3 kap. och 4 kap. brottsbalken sammanställda med medverkansreglerna i 23 kap. brottsbalken konventionens krav. Han konstaterade också att försök till misshandel, som inte är ringa, var straffbart enligt 3 kap. 10 § brottsbalken (numera 3 kap. 11 §). Det borde även noteras att en tortyrhandling naturligtvis kunde vara straffbar också enligt andra bestämmelser, t.ex. som övergrepp i rättssak (17 kap. 10 § brottsbalken).

Vad gällde bestämmelserna om tillämplig strafflag i artikel 5 ansåg departementschefen att reglerna i 2 kap. brottsbalken om svensk lags tillämplighet uppfyllde konventionens krav. Visserligen gav svensk lag inte alltid möjlighet att lagföra en gärning som begåtts mot ett svenskt brottsoffer utomlands, men en sådan skyldighet följde inte heller av konventionen (prop. s. 12 f.).

Sammanfattningsvis ansåg departementschefen att Sveriges tillträde till tortyrkonventionen inte påkallade några ändringar i svensk lagstiftning.

Utrikesutskottet hade ingen erinran mot denna bedömning.

Justitieutskottet prövade motionsönskemål liknande de nu aktuella i januari 2000. Utskottet hade därvid inte några invändningar mot de bedömningar som gjordes i samband med Sveriges ratifikation av tortyrkonventionen. Utskottet anförde vidare att gällande svensk lagstiftning alltså täcker de krav som tortyrkonventionen ställer på Sverige. Något behov av att införa en längre gående lagstiftning hade inte heller visats i rättstillämpningen. Utskottet fann därför inte skäl att förorda en sådan lagstiftning (bet. 1999/2000:JuU7s. 10 f.).

Utskottet prövade även motionsönskemål liknande de nu aktuella i mars 2001 (bet. 2000/01:JuU14 s. 8 f.). Utskottet delade i och för sig motionärernas uppfattning att det är viktigt att säkerställa att svensk lag täcker de brottsliga handlingar som omfattas av tortyrkonventionen. Mot bakgrund av att en utredare då tillsatts för att se över bl.a. denna fråga ansåg emellertid utskottet att motionärernas önskemål fick anses tillgodosedda, och utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå motionerna.

I november 2002 överlämnade Internationella straffrättsutredningen sitt betänkande Internationella brott och svensk jurisdiktion (SOU 2002:98) till regeringen. Utredningen föreslår bl.a. att svensk domstol ska ha rätt att döma för gärningar som utgör tortyr enligt FN:s tortyrkonvention oberoende av var eller av vem som sådana brott begåtts.

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I sammanhanget kan även nämnas att i december 2002 antog FN:s generalförsamling ett fakultativt protokoll till FN:s tortyrkonvention. Protokollet syftar till att stärka möjligheterna att förebygga tortyr. Genom protokollet skapas en internationell förebyggandebesöksmekanism lik den som tillsattes av Europarådets tortyrkommitté (CPT) i enlighet med 1987 års europeiska konvention till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Därutöver innehåller protokollet krav på nationella övervakningsorgan.

Sverige undertecknade det fakultativa protokollet den 23 juni 2003.

Riksdagen godkände det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning våren 2005. Genom protokollet skapas ett preventivt besöks- och inspektionssystem för att motverka förekomsten av tortyr m.m. på de platser där personer hålls frihetsberövade. Samtidigt genomfördes de lagändringar som krävs för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden enligt protokollet. Lagändringarna innebar i huvudsak att tillämpningsområdet för lagen (1988:695) med anledning av Sveriges tillträde till den europeiska konventionen mot tortyr m.m. utvidgats till att även avse det aktuella protokollet. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2005 (prop. 2004/05:107, bet. 2004/05:UU13, rskr 2004/05:283).

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är viktigt att säkerställa att svensk lag täcker de brottsliga handlingar som omfattas av tortyrkonventionen och utskottet beklagar att Internationella straffrättsutredningens betänkande ännu inte lett till några förslag. Utskottet anser emellertid att beredningen av betänkandet inte bör föregripas och avstyrker bifall till motionerna Ju255 och Ju392 i nu behandlade delar.

Brott mot mänskligheten

I motion Ju287 (kd) begärs att det ska vara möjligt att i Sverige döma misstänkta krigsförbrytare för brott mot mänskligheten.

Regler om domsrätt eller jurisdiktion finns i både internationell och nationell rätt. Medan folkrätten sätter gränser för hur långt en stat får sträcka sin jurisdiktion ankommer det på varje stat att i sin nationella lagstiftning bestämma hur långt denna möjlighet ska utnyttjas.

De centrala bestämmelserna om svensk straffrättslig domsrätt finns i 2 kap. brottsbalken. De svenska bestämmelserna tillåter en mycket omfattande domsrätt över utomlands begångna brott. Formellt sträcker sig bestämmelserna i vissa hänseenden klart längre än vad det folkrättsliga

regelsystemet tillåter. Av bl.a. detta skäl krävs som huvudregel att regeringen eller den regeringen bemyndigat meddelar ett beslut om åtalsförordnande innan åtal får väckas för utomlands begångna brott. Dessutom ska domstolarna iaktta vad som gäller om jurisdiktion enligt folkrätten.

Den 17 juli 1998 antogs Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen. Sedan 60 stater – däribland Sverige – hade ratificerat stadgan trädde den i kraft den 1 juli 2002. Genom stadgan inrättas Internationella brottmålsdomstolen som en permanent institution för lagföring av enskilda för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Romstadgan bygger på den s.k. komplementaritetsprincipen enligt vilken det i första hand ankommer på de enskilda staterna att ansvara för lagföringen av brott mot stadgens straffbestämmelser.

I oktober 2000 tillsattes den Internationella straffrättsutredning som bl.a. fick i uppdrag att se över den svenska straffrättsliga lagstiftningen när det gäller sådana s.k. internationella brott som enligt folkrätten ska föranleda individuellt straffrättsligt ansvar. Vid översynen skulle de särskilt beakta innehållet i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen och den för straffrätten relevanta utvecklingen inom folkrätten i övrigt. Utredningen skriver i sitt betänkande Internationella brott och svensk jurisdiktion (SOU 2002:98) att övervägande skäl talar för att införa en särskild strafflag för internationella brott. I den delen föreslår utredningen att svensk domstol ska ha rätt att döma för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser med stöd av universalitetsprincipen, dvs. oberoende av var eller av vem som sådana brott begåtts.

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I sammanhanget kan även nämnas att det av lagen (1964:169) om straff för folkmord följer att den som förövar gärning, för vilken enligt lag är stadgat fängelse i fyra år eller däröver, mot en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös folkgrupp med avsikt att förgöra gruppen helt eller delvis ska dömas för *folkmord*. Påföljden för brottet ska bestämmas till fängelse på viss tid, lägst fyra och högst tio år, eller på livstid.

Utskottet anser att beredningen av Internationella straffrättsutredningens betänkande inte bör föregripas och avstyrker bifall till motion Ju287.

Upplopp

I motion Ju206 (v) begär motionärerna att en översyn ska göras av bestämmelserna i brottsbalken rörande upplopp och våldsamt upplopp. Motionärerna anser att dessa bestämmelser är ålderdomliga och dåligt anpassade till dagens förhållanden.

I 16 kap. 1 § brottsbalken förordnas att om en folksamling stör allmän ordning genom att ådagalägga uppsåt att med förenat våld sätta sig upp mot myndighet eller eljest framtvunga eller hindra viss åtgärd och skingrar den sig ej på myndighets befallning, dömes för *upplopp*, anstiftare och anförare till fängelse i högst fyra år och annan deltagare i folksamlingens

förehavande till böter eller fängelse i högst två år. Om folksamlingen skingrar sig på myndighets befallning, dömes anstiftare och anförare för upplopp till böter eller fängelse i högst två år. Har folksamlingen gått till förenat våld å person eller egendom, dömes enligt 16 kap. 2 § samma balk, vare sig myndighet var tillstädes eller ej, för *våldsamt upplopp*, anstiftare och anförare till fängelse i högst tio år och annan deltagare i folksamlingens förehavande till böter eller fängelse i högst fyra år.

Lagrummen är i princip likalydande med de äldre bestämmelserna i 11 kap. 1 och 2 §§ 1864 års strafflag i 1948 års lydelse. Motiven till nuvarande bestämmelser finns främst i proposition 1962:10 och proposition 1948:144.

Utskottet har vid olika tillfällen tidigare, senast våren 2006, prövat frågan om en översyn av bestämmelserna i 16 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken (bet. 2005/06:JuU22 s. 49 f.). Utskottet inhämtade då från Regeringskansliet att en översyn av bestämmelserna om upplopp m.m. skulle genomföras. Det var därvid inte uteslutet att en bredare översyn som tar sikte på fler straffbestämmelser behövde göras. Någon bestämd tidsplan för översynen fanns dock inte. Utskottet ansåg att den aviserade översynen inte borde föregripas och avstyrkte motionerna.

Utskottet har nu inhämtat från Regeringskansliet att någon översyn av bestämmelserna om upplopp för närvarande inte är aktuell.

Utskottet anser att bestämmelserna om upplopp visserligen är ålderdomligt formulerade, men att det inte framkommit något som ger anledning att förorda en översyn av bestämmelserna. Utskottet utgår ifrån att regeringen noga följer tillämpningen av bestämmelserna och vid behov vidtar åtgärder. Riksdagen bör avslå motion Ju206 i nu behandlad del.

Övriga brott

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden som rör djurplågeri, trafikbrott, arbetsmiljöbrott och underlåtenhet att bistå nödställd. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena med hänvisning främst till gällande bestämmelser samt pågående beredningsarbete.

Jämför reservationerna 13 (mp) och 14 (s, v).

Djurplågeri

I motion Ju259 (m) begärs att straffen skärps för djurplågeri och vanvård av djur. Enligt motionären bör grovt djurplågeri respektive grovt brott mot djurskyddslagen (1988:534) införas.

Enligt 16 kap. 13 § brottsbalken ska den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande dömas för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år.

I 36 § djurskyddslagen (1988:534) föreskrivs att den som bryter mot vissa närmare angivna bestämmelser i lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna ska dömas till böter eller fängelse i högst två år. Reglerna skärptes den 1 januari 2003. Innan dess var maximistraffet fängelse i högst ett år (prop. 2001/02:93, bet. MJU20, rskr. 257).

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden om skärpt straff för djurplågeri, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 53). Utskottet konstaterade då att en straffskärpning nyligen gjorts i djurskyddslagen, men att något arbete vad gäller bestämmelsen om djurplågeri inte pågick. Enligt utskottet hade det inte heller framkommit skäl att förordna om någon ytterligare skärpning av straffen för djurplågeri respektive vanvård av djur.

Utskottet har inte ändrat sin inställning i frågan. Riksdagen bör avslå motion Ju259.

Trafikbrott

I motion Ju260 (s) begärs en översyn av straffen för trafikbrott, bl.a. rattfylleri och hastighetsöverträdelse.

Enligt 4 § första stycket lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott ska den dömas för rattfylleri som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgick till minst 0,2 promille i hans blod eller 0,10 milligram per liter i hans utandningsluft.

För rattfylleri döms också, enligt paragrafens andra stycke, den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit narkotika som avses i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet. Detta gäller dock inte om narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdarens ordination.

Av tredje stycket i samma paragraf framgår att även den som vid förandet av ett motordrivet fordon eller en spårvagn är så påverkad av alkoholhaltiga drycker att det kan antas att han eller hon inte på betryggande sätt kan föra fordonet ska dömas för rattfylleri. Detsamma gäller om föraren är lika påverkad av något annat medel (s.k. kliniskt rattfylleri).

Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader.

Är brottet grovt, ska föraren enligt 4 a § trafikbrottslagen dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i

utandningsluften, om föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller om framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Rattfylleriutredningen överlämnade i januari 2006 sitt delbetänkande Rattfylleri och sjöfylleri (SOU 2006:12) till justitieministern. I april samma år överlämnade utredningen slutbetänkandet Ökade möjligheter till trafiknykterhetskontroller vid gränserna (SOU 2006:47).

En proposition är aviserad under våren 2007.

En förare av ett motordrivet fordon som uppsåtligen eller av oaksamhet bryter mot bestämmelserna om tillåten hastighet i trafikförordningen (1998:1276) ska enligt 14 kap. 3 § samma förordning dömas till penningböter. Storleken på boten bestäms enligt Riksåklagarens föreskrifter om ordningsbot för vissa brott och beror av hur fort fordonet har framförts samt vilken hastighetsbegränsning som gällde på den aktuella vägsträckan. I bilagor till Riksåklagarens föreskrifter om ordningsbot för vissa brott anges ordningsbotens belopp i anslutning till de olika brotten, den s.k. brottskatalogen. Vid allvarigare hastighetsöverträdelser i trafikfarliga miljöer ska åklagaren överväga om gärningen i stället är att bedöma som vårdslöshet i trafik. För detta brott är påföljden dagsböter (1 § första stycket trafikbrottslagen).

Den 1 oktober 2006 höjdes lägsta belopp för penningböter från 100 kr till 200 kr och högsta belopp för penningböter från 2 000 kr till 4 000 kr samt högsta belopp för gemensamt straff i penningböter från 5 000 kr till 10 000 kr. Vidare höjdes lägsta dagsbotsbelopp från 30 kr till 50 kr samt minsta bötesbelopp för dagsböter från 450 kr till 750 kr. Ändringarna motiverades bl.a. med den ekonomiska utveckling som skett sedan år 1992, då bötesbeloppen senast ändrades (prop. 2005/06:122, bet. 2005/06:JuU25, rskr. 2005/06:262). I sammanhanget bör påpekas att Åklagarmyndigheten genomfört en översyn av den ovan nämnda s.k. brottskatalogen och att bötesbeloppen för bl.a. hastighetsöverträdelser höjts kraftigt (SFS 2006:1593).

Utskottet anser, såvitt avser straffen för rattfylleri, att pågående beredningsarbete inte bör föregripas. När det gäller hastighetsöverträdelser har bötesbeloppen nyligen höjts. Enligt utskottet har det inte framkommit något som ger anledning att förorda ytterligare straffskärpningar. Riksdagen bör avslå motion Ju260.

I motionerna Ju220 (s) och T420 (mp) yrkas att påföljden för hastighetsöverträdelse ska ändras till dagsböter i stället för som i dag penningböter.

Enligt 25 kap. brottsbalken ska böter dömas ut i dagsböter, penningböter eller normerade böter. Är viss bötesform inte föreskriven för brottet döms böter ut i dagsböter eller, om brottet bör föranleda lägre straff än 30 dagsböter, i penningböter (1 §). Dagsböter ska bestämmas till ett antal av minst 30 och högst 150. Varje dagsbot fastställs till ett visst belopp fr.o.m. 50 t.o.m. 1 000 kr, efter vad som bedöms skäligt med hänsyn till den till-

talades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt (2 §). Penningböter ska bestämmas till lägst 200 kr och högst 4 000 kr (3 §).

Som utskottet anförde ovan höjdes beloppen den 1 oktober 2006 för både dagsböter och penningböter (prop. 2005/06:122, bet. 2005/06:JuU25, SFS 2006:574).

I samband med höjningen av beloppen tog regeringen även upp frågan om förhållandet mellan penningböter och dagsböter samt anförde (a. prop. s. 10 f.) bl.a. att den föreslagna höjningen av lägsta dagsbotsbelopp aktualiserar frågan om även det högsta dagsbotsbeloppet bör höjas. En sådan höjning väcker principiella frågor om bötesystemet i stort. Det saknades dock underlag för en genomgripande analys av förhållandet mellan penningböter och dagsböter samt systemet för användningen av bötesstraff. De frågor av principiell natur som togs upp i propositionen skulle vidare bli föremål för överväganden inom ramen för en allmän påföljdsöversyn som tidigare förutskickats.

Utskottet behandlade ett motionsyrkande liknande de nu aktuella i samband med behandlingen av förslaget till höjda böter (a. bet. s. 6). Utskottet, som inte fann anledning att föregripa den översyn som aviserats, avstyrkte motionsyrkandet.

Utskottet anser alltså att den allmänna påföljdsöversynen inte bör föregripas och föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena Ju220 och T420 i nu behandlade delar.

Arbetsmiljöbrott

I motion Ju249 (s) begärs en översyn av straffen för arbetsmiljöbrott. Enligt motionären upplevs straffen av många som för låga.

Om brott i 3 kap. 7–9 §§ brottsbalken, dvs. *vållande till annans död*, *vållande till kroppsskada* eller *framkallande av fara för annan* har begåtts genom att någon uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosatt vad som i enlighet med arbetsmiljölagen (1977:1160) ålegat honom till förebyggande av ohälsa eller olycksfall, döms för *arbetsmiljöbrott* till straff som i nämnda lagrum sägs. Det innebär t.ex. att den som gör sig skyldig till arbetsmiljöbrott genom att vålla någons död kan dömas till fängelse i två år. Om brottet anses som grovt kan han eller hon dömas till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

I sammanhanget kan nämnas att det pågår en översyn av lagstiftningen på arbetsmiljöområdet. Utredningen om arbetsmiljölagen har redovisat ett delbetänkande, Bättre arbetsmiljöregler I. Samverkan, utbildning, avtal m.m. (SOU 2006:44), och ska redovisa slutbetänkande senast den 1 mars 2007 (dir. 2004:91 och dir. 2005:114). Frågan om påföljderna för arbetsmiljöbrott omfattas dock inte av uppdraget.

Utskottet anser att det inte framkommit något som ger anledning att förorda en skärpning av straffen för arbetsmiljöbrott. Enligt utskottet ger gällande straffskala domstolarna utrymme att beakta allvaret i olika former av arbetsmiljöbrott och är även i övrigt väl avvägd. Riksdagen bör avslå motion Ju249.

Underlåtenhet att bistå nödställd

I motion Ju208 (m) begärs att ett straffrättsligt ansvar införs för den som underlåter att bistå en nödställd person som befinner sig i allvarlig fara för liv och hälsa.

Dagens regler innebär att det inte finns någon generell straffsanktionerad skyldighet att ingripa i situationer som är farliga för andra personer.

I många situationer kan dock ett underlåtenhetsansvar komma i fråga. Som huvudregel förutsätter ett sådant ansvar att gärningsmannen kan sägas ha haft en handlingsplikt. En sådan plikt har t.ex. föräldrar gentemot sina barn och lärare gentemot sina elever. Enligt 13 kap. 10 § brottsbalken kan vidare den som underlåter att avvärja allvarlig fara, t.ex. brand eller omfattande förstörelse, som han eller hon själv framkallat bestraffas för sin underlåtenhet. Vidare kan, enligt 23 kap. 6 § brottsbalken, straffansvar åläggas den som underlåter att avslöja eller hindra ett allvarligt brott, t.ex. mord, dråp, grov misshandel, våldtäkt, rån och grov skadegörelse, som är å färde. Den som bevittnar en pågående grov misshandel och som har möjlighet att larma polis eller annan men underlåter att göra det kan alltså straffas.

Vidare finns det vissa regler som stipulerar en skyldighet att vidta räddningsåtgärder. I 2 kap. 1 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor föreskrivs sålunda en allmän varnings- och alarmeringsskyldighet. Den som upptäcker eller på annat sätt får kännedom om en brand eller en olyckshändelse som innebär fara för någons liv eller allvarlig risk för någons hälsa eller för miljön skall, om det är möjligt, varna dem som är i fara samt vid behov tillkalla hjälp. Detsamma gäller den som får kännedom om att det föreligger en överhängande fara för brand eller liknande olyckshändelse. Skyldigheten att varna eller tillkalla hjälp är straffsanktionerad. Här kan även nämnas 5 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott vari s.k. smitning straffbeläggs. I 2 kap. 8 § trafikförordningen (1998:1276) finns vidare en icke straffsanktionerad bestämmelse som föreskriver att den som, med eller utan egen skuld, haft del i en trafikolycka ska stanna och i mån av förmåga lämna hjälp åt skadade. Även inom sjöfarten finns bestämmelser som här är av intresse. Enligt 20 kap. 7 § sjölagen (1994:1009) straffas befälhavare med böter eller fängelse i högst två år, om han eller hon försummar att lämna den som anträffas i sjönöd all hjälp som är möjlig och behövlig för att den nödställda ska kunna räddas, förutsatt att det kan ske utan allvarlig fara för det egna fartyget eller de ombordvarande. Samma gäller om han eller hon, efter sammanstötning

med annat fartyg, försummar att lämna det andra fartyget och de ombordvarande där all behövlig och möjlig hjälp för räddning ur den uppkomna faran, förutsatt att det kan ske utan allvarlig fara för det egna fartyget eller de ombordvarande. Befälhavaren är även skyldig att göra allt som står i hans eller hennes makt för att rädda de ombordvarande, om det egna fartyget råkar i sjönöd. Slutligen har befälhavare för luftfartyg enligt 5 kap. 7 § och 13 kap. 2 § 7 luftfartslagen (1957:297), om luftfartyget råkar i nöd, en straffsanktionerad skyldighet att göra allt vad han eller hon kan för att rädda de ombordvarande samt flygplanet och det gods som finns ombord.

Regeringen beslutade den 11 maj 1994 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor inom straffrättens allmänna del (dir. 1994:39). Utredningen, som antog namnet Straffansvarsutredningen, avlämnade i januari 1997 sitt betänkande Straffansvarets gränser (SOU 1996:185). I betänkandet föreslås bl.a. att det införs en särskild straffbestämmelse avseende underlåtenhet att bistå nödställd. Enligt utredningen förefaller det i vissa situationer finnas ett väl stort avstånd mellan vad som för gemene man framstår som ett i hög grad straffvärt och moraliskt förkastligt agerande och vad lagstiftningen pekar ut som straffvärt. Det framstår, anför utredningen, som i hög grad stötande att inte någon som helst påföljd inträder för en underlåtenhet att bidra till räddandet av annans liv eller hälsa i situationer där detta kunnat ske utan olägenhet för den försumlige. En sådan underlåtenhet framstår också för de flesta som betydligt mer straffvärd än andra beteenden som redan i dag är straffbelagda, t.ex. underlåtenhet att lämna in hittegods. När det gäller straffbestämmelsens utformning föreslår utredningen ett straffrättsligt ansvar för den som underlåter att ingripa för att bistå en person som befinner sig i allvarlig fara för liv eller hälsa eller i en därmed jämförlig situation. Straffet för underlåtenheten föreslås vara böter eller fängelse i högst två år. En förutsättning för straffansvar ska dock vara att det med hänsyn till omständigheterna skäli-gen kunnat begäras att personen skulle ingripa. Till ansvar ska vidare endast dömas om ett ingripande kunnat ske utan fara för den handlande själv eller någon annan. När det gäller kravet på åtgärder bör det enligt utredningen generellt sett inte ställas höga krav, utan det bör finnas en relativt god marginal till den handlingsskyldiges förmån. I många olyckssituationer torde det räcka med att man tillkallar hjälp av ambulanspersonal, polis eller brandkår. I andra situationer kan det krävas en mer aktiv insats, t.ex. att man bistår med transportmedel för skadade personer eller att man drar upp en person som håller på att drunkna ur vattnet.

Regeringen behandlade Straffansvarsutredningens förslag i proposition 2000/01:85 Förberedelse till brott m.m. (s. 20 f). Enligt regeringen borde inte något generellt straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd införas. Det kan enligt regeringen i och för sig finnas ett värde i att införa ett generellt straffansvar för underlåtenhet att bistå nödställd även om det inte finns något uttalat praktiskt behov av en sådan reglering. Det kan således vara av värde i sig att samhället genom en sådan straffbestäm-

melse bekräftar den allmänna moraliska skyldighet som finns att hjälpa någon som befinner sig i en nödsituation. Mot detta måste emellertid ställas den försiktighet som bör iakttas med att införa nya straffbestämmelser om det inte finns ett påtagligt behov av dem. Vidare måste beaktas de svårigheter som det innebär att avgränsa straffansvaret på ett tydligt sätt och på ett sätt som gör att det står klart för var och en vad som krävs av honom eller henne för att undgå straffansvar. Dessutom kan inte bortses från att en generell reglering av detta slag, som är avsedd att tillämpas på vitt skilda situationer, också kan leda till oönskade resultat. Sammantaget ansåg regeringen att nackdelarna med den föreslagna ordningen väger tyngre än de skäl som talar för att införa den.

Utskottet delade regeringens uppfattning (bet. 2000/01:JuU25 s. 9 f.).

Utskottet har vid flera tillfällen därefter behandlat motionsyrkanden motsvarande det nu aktuella, senast våren 2006, och därvid vidhållit sin inställning i frågan (bet. 2005/06:JuU22 s. 56).

Regeringen har i regeringsförklaringen den 6 oktober 2006 anfört att möjligheten att införa en lagstadgad skyldighet för var och en att efter förmåga ingripa när någon är i nöd, ibland kallat en civilkuragelag, ska utredas.

Utskottet har inhämtat att frågan för närvarande övervägs inom Regeringskansliet.

Utskottet delar i stort den uppfattning som förs fram i Straffansvarsutredningens betänkande och välkomnar således att en särskild bestämmelse avseende underlåtenhet att bistå nödställd utreds. Utskottet anser därmed att den beredning av frågan som pågår inom Regeringskansliet bör avvakta och finner inte anledning för riksdagen att ta några ytterligare initiativ i frågan. Riksdagen bör avslå motion Ju208.

Preskription

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett antal motioner om att avskaffa preskriptionstiden för vissa grova brott. Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till pågående beredningsarbete.

Jämför reservation 15 (s).

I motionerna Ju219 (s), Ju242 (kd), Ju288 (kd) och Ju298 (m) begärs att preskriptionstiden ska avskaffas för vissa grova brott.

För brott enligt brottsbalken gäller de bestämmelser om åtals- och påföljdspreskription som följer av 35 kap. brottsbalken.

Enligt 35 kap. 1 § brottsbalken (åtalspreskription) gäller att påföljd för brott inte får ådömas om inte den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom två år, om det på brottet inte kan följa svårare straff än fängelse i ett år, fem år, om svåraste straffet är högre men inte över

fängelse i två år, tio år, om svåraste straffet är högre men inte över fängelse i åtta år, femton år, om svåraste straffet är fängelse på viss tid över åtta år och tjugofem år, om fängelse på livstid kan följa å brottet. Innefattar en handling flera brott får påföljd ådömas för alla brotten så länge påföljd kan ådömas för något av dem. De ovan angivna tiderna ska, enligt 35 kap. 4 § samma balk, normalt sett räknas från den dag brottet begicks.

Inom Justitiedepartementet har en utredare fått i uppdrag att göra en översyn av nu gällande preskriptionsbestämmelser i vissa hänseenden. Uppdraget redovisades nyligen i promemorian Preskription vid allvarliga brott (Ds 2007:1). I promemorian föreslås att mord, dråp, folkrättsbrott, grovt brott, folkmord samt terroristbrott som begås genom mord eller dråp inte ska preskriberas. Detsamma föreslås gälla för försök till mord, dråp, folkmord och terroristbrott som innefattar uppsåtligt dödande. Däremot finns det enligt utredaren inte tillräckliga skäl för att utsträcka preskriptionstiden för våldtäkt, rån och andra våldsbrott.

Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 58 f.). Utskottet ansåg att den översyn av preskriptionsbestämmelserna för vissa allvarliga brott som då inlemts inte borde föregripas och avstyrkte motionsyrkandena.

Utskottet anser att i takt med att den rättsmedicinska forskningen och den kriminaltekniska kunskapen gör framsteg måste de straffrättsliga preskriptionsreglerna ses över. Utskottet anser att det finns mycket som talar för att preskriptionstiden bör slopas helt när det gäller brott där livstids fängelse ingår i straffskalan, t.ex. mord. Utskottet utgår från att regeringen beaktar detta i det pågående beredningsarbetet. Riksdagen bör avslå motionerna Ju219, Ju242, Ju288 och Ju298.

Påföljder

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett flertal motionsyrkanden som rör påföljder. I motionerna begärs bl.a. att livstidsstraffet ska avskaffas samt att Psykansvarskommitténs betänkande inte ska ligga till grund för framtida reformer. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena främst med hänvisning till gällande bestämmelser samt pågående beredningsarbete.

Jämför reservationerna 16 (v) och 17 (s).

Livstidsstraffet

I motion Ju262 (v) yrkas att livstidsstraffet ska avskaffas.

Fängelse på livstid stadgas för närvarande, förutom för vissa av brotten i 22 kap. brottsbalken om landsförräderi m.m., för ett fåtal brott, bl.a. för mord, människorov, grov mordbrand, grov allmänfarlig ödeläggelse, grovt spioneri och folkmord.

Den 1 november 2006 trädde lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid i kraft. Lagen innebär att den som dömts till livstids fängelse får ansöka om att omvandla livstidsstraffet till ett tidsbestämt straff. Lagen omfattar personer som i Sverige avtjänar fängelse på livstid, med undantag för dem som dömts av någon av Förenta nationernas tribunaler för brott mot internationell humanitär rätt eller av Internationella brottmålsdomstolen och som överförts hit för verkställighet. En ansökan om omvandling får göras av den dömda eller, när det finns särskilda skäl, av Kriminalvården. En sådan ansökan får göras när den dömda har avtjänat minst tio år av straffet. Vid avslag får en ny ansökan göras tidigast ett år efter att beslutet har vunnit laga kraft. En målsägande, som begärt det, ska underrättas om den dömda eller Kriminalvården ansöker om omvandling. Vid omvandlingsprövningen ska, enligt förslaget, särskilt beaktas den tid som den dömda har avtjänat, vad som av domen framgår om de omständigheter som legat till grund för straffmätningen, om det finns risk för att den dömda återfaller i brottslighet av allvarligt slag, om den dömda har åsidosatt vad som gäller för verkställigheten och om han eller hon har medverkat till att främja sin anpassning i samhället. Bifall till en ansökan innebär enligt förslaget att ett fängelsestraff på viss tid bestäms. Längden på fängelsestraffet bestäms med utgångspunkt från avtjänandetiden och med beaktande av reglerna om villkorlig frigivning samt den dömdes behov av åtgärder för att underlätta övergången till ett liv i frihet. Fängelsestraffets längd får inte understiga det längsta tidsbestämda straff som kan dömas ut. Ansökningar om omvandling av livstids fängelse ska prövas av Örebro tingsrätt. Prövningen är utformad som ett tvåpartsförfarande, och åklagaren är den dömdes motpart. Den dömda ska ha rätt till offentligt biträde (prop. 2005/06:35, bet. 2005/06:8, rskr. 2005/06:145).

I propositionen om en tidsbegränsning av livstidsstraff angav regeringen sin inställning till livstidsstraffet. Efter en redogörelse för utredningsarbete på området, Kriminalvårdens överväganden samt vissa politiska initiativ i frågan anförde regeringen i huvudsak följande. Livstidsstraffets tidsbestämda karaktär medför svårigheter såväl för verkställande myndigheter som för de dömda och deras anhöriga. Det kan samtidigt anföras flera skäl för att bibehålla livstidsstraffet. Genom straffskalorna uttrycks samhällets värdering av förkastligheten hos de gärningar som är kriminaliserade. Det kan då vara en fördel att ha kvar livstidsstraffet för de allra svåraste brotten för att på ett tydligt sätt visa avståndstagande från dessa. Livstidsstraffet utgör det yttersta av alla fördömanden som samhället kan begagna och tillgången till det ger ytterligare relief åt straffsystemet. Utifrån ett samhällsskyddsperspektiv måste det också konstateras att det kan finnas tillfällen då en livstidsdömd av olika skäl inte bör friges, trots att avtjänandet

pågått under lång tid. Det är en rimlig utgångspunkt att en person som gjort sig skyldig till mycket allvarlig brottslighet, för det fall det föreligger en risk för återfall i sådana brott, bör kunna hållas frihetsberövad tills en positiv förändring kan påvisas och tillfredsställande förutsättningar för frivivning föreligger. I det läget måste en avvägning göras mellan behovet av samhällsskydd och den intagnes befogade intresse av att friges. Även Sveriges internationella åtaganden bör enligt regeringen vägas in. Det finns starka skäl för att de allvarligaste internationella brotten även enligt svensk rätt bör kunna bestraffas med livstids fängelse. Det kan t.ex. handla om folkmord och allvarliga krigsförbrytelser. Trots att livstidsstraffet som företeelse i vissa avseenden kan anses problematiskt anför regeringen att det för närvarande inte finns förutsättningar att överväga dess avskaffande. Ett avskaffande riskerar också att leda till krav på betydligt högre maximum för tidsbestämda fängelsestraff generellt.

Utskottet instämde i vad regeringen anförde i propositionen och avstyrkte motionsyrkanden motsvarande det nu aktuella (a. bet. s. 10 f.).

Utskottet anser att de nyligen genomförda förändringarna när det gäller rätten att få frågan om tidsbestämning prövad av domstol bör skapa en bättre möjlighet till förutsebarhet och verkställighetsplanering, något som kan minska de negativa konsekvenser som följer av livstidsstraffets tidsbestämda karaktär, samt underlätta uppföljning av frågan om tidsbestämning. Bland annat med hänvisning till detta finner utskottet för närvarande ingen anledning att utreda avskaffandet av livstidsstraffet. Utskottet, som utgår från att regeringen noga följer utvecklingen på området, anser att det inte framkommit skäl som för närvarande ger anledning att utreda ett avskaffande av livstidsstraffet. Riksdagen bör avslå motion Ju262 i nu behandlad del.

Psykiskt störda lagöverträdare

I motion So264 (m) yrkas att Psykansvarskommitténs betänkande inte ska läggas till grund framtida reformer samt att psykiskt sjuka personer ska dömas till rättspsykiatrisk vård och inte till fängelse.

Enligt 30 kap. 6 § brottsbalken får en person som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning inte dömas till fängelse. Om påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter och personen alltjämt lider av en allvarlig psykisk störning kan han emellertid under vissa förutsättningar överlämnas till rättspsykiatrisk vård enligt 31 kap. 3 § brottsbalken. Finns det till följd av den psykiska störningen risk för att han återfaller i brottslighet av allvarligt slag får rätten härvid besluta att vården ska vara förenad med särskild utskrivningsprövning.

Enligt 16 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård ska vård förenad med särskild utskrivningsprövning upphöra när det inte längre till följd av den psykiska störning som föranlett beslutet om särskild utskrivningsprövning finns risk för att patienten återfaller i brottslighet som är av allvarligt

slag. Dessutom krävs att det inte heller annars med hänsyn till patientens psykiska tillstånd och personliga förhållanden i övrigt är påkallat att han är intagen på en sjukvårdsinrättning för psykiatrisk vård, som är förenad med frihetsberövande och annat tvång.

I sitt betänkande *Psykisk störning, brott och ansvar* (SOU 2002:3), som överlämnades till regeringen i januari 2002, föreslår Psykansvarskommittén en reformerad reglering av det straffrättsliga ansvaret samt formerna för ingripande mot denna grupp av lagöverträdare. Bland annat föreslås att ett krav på tillräknelighet införs för att straffrättsligt ansvar ska kunna ådömas. Tillräknelighetsregeln bör utformas så att den från ansvar utesluter en mindre grupp av dem som i dag omfattas av fängelseförbudet i 30 kap. 6 § brottsbalken. Vidare föreslås att rättspsykiatrisk vård avskaffas som särskild påföljd och att de vanliga påföljderna, t.ex. fängelse, i stället används för psykiskt störda lagöverträdare som döms för brott. Dessa ska sedan ges rättspsykiatrisk vård under verkställigheten av sitt straff. Möjlighet ska även finnas till en ny form av verkställighet av fängelse, s.k. slutet boende. Psykansvarskommittén föreslår också att en ny reaktion benämnd samhällsskyddsåtgärd införs i det straffrättsliga systemet. Samhällsskyddsåtgärder ska kunna beslutas dels som en åtgärd i samband med gärningar som inte medför ansvar på grund av otillräknelighet men där samhällets intresse av skydd gör sig starkt gällande, dels som en tidsbestämd påföljd vid synnerligen allvarliga brott mot liv eller hälsa om det föreligger en påtaglig återfallsrisk.

Regeringen beslutade i oktober 2003 att tillkalla en nationell psykiatrisamordnare med uppgift att se över frågor som rör arbetsformer, samverkan, samordning, resurser, personal och kompetens inom vård, social omsorg och rehabilitering av psykiskt sjuka och psykiskt funktionshindrade (dir. 2003:133). Enligt direktiven ska psykiatrisamordnaren fortlöpande informera regeringen om resultatet av arbetet och vid behov ge förslag till författningsändringar och förtydliganden av gällande regelverk. Psykiatrisamordnaren gavs vidare i uppdrag att tillsammans med kommuner, landsting och berörda statliga myndigheter formulera strategier för kvalitetsutveckling för att samordna och stärka utvecklingsarbetet. Utredningen, som har antagit namnet Nationell psykiatrisamordning, har presenterat bedömningar och förslag om den rättspsykiatriska vården i delbetänkandet *Vård och stöd till psykiskt störda lagöverträdare* (SOU 2006:91). Delbetänkandet överlämnades till regeringen den 3 november 2006.

I nationell psykiatrisamordnings delbetänkande anförs att det är angeläget med ett ställningstagande från regeringen om hur det straffrättsliga systemet ska komma att utformas. Huvuddragen i de förslag som Psykansvarskommittén lämnat när det gäller det straffrättsliga systemets utformning stöds av Psykiatrisamordningen. Bland annat delade Psykiatrisamordningen kommitténs uppfattning när det gäller frågan om att ta bort fängelseförbudet liksom möjligheterna att såsom en straffpåföljd överlämna en gärningsman till rättspsykiatrisk vård. En naturlig följd av dessa

ställningstaganden är att någon form av otillräknelighetsbegrepp införs. Psykiatrisamordningen föreslår att en ändring införs i brottsbalken som möjliggör att domstol kan överlämna vissa gärningsmän med utvecklingsstörning, autism eller liknande tillstånd samt personer med förvärvad hjärnskada i kombination med psykisk störning, som dock inte behöver vara allvarlig, till rättspsykiatrisk vård. Dessutom bör lagstiftningen kompletteras på ett sätt som innebär att ett läkarintyg enligt 7 § lagen om personutredning i brottmål m.m. förutsätts när det gäller brott mot person som kan leda till en längre tids frihetsberövande.

Nationell psykiatrisamordning överlämnade i november 2006 slutbetänkandet *Ambition och ansvar – Nationell strategi för samhällets insatser till personer med psykiska sjukdomar och funktionshinder* (SOU 2006:100) till regeringen. Därmed var Nationell psykiatrisamordnings uppdrag slutfört.

Inom Regeringskansliet har vidare getts i uppdrag till en utredare att göra en översyn av ingripanden mot psykiskt störda lagöverträdare i vissa fall (Ju2005/6190/P). Utredaren skulle bl.a. överväga lämpliga förändringar och lämna förslag till en ändrad reglering av ingripanden mot psykiskt störda lagöverträdare dels när gärningsmannen led av en allvarlig psykisk störning vid brottet men inte vid tidpunkten för domstolens prövning, dels när gärningsmannen döms till rättspsykiatrisk vård men ingripandet inte står i ett adekvat förhållande till brottets svårhet. Utredaren överlämnade nyligen sin rapport. I rapporten föreslås att även den som var allvarligt psykiskt störd när gärningen begicks ska kunna dömas till fängelse i vissa fall. Denna möjlighet ska vara starkt begränsad och endast kunna ske om det finns synnerliga skäl för det. Det kan t.ex. vara fråga om ett mycket allvarligt brott samtidigt som gärningsmannens behov av vård är litet eller obefintligt. De mest psykiskt störda omfattas dock inte av förslaget. För en grupp gärningsmän, som motsvarar dem som enligt Psykansvarskommitténs förslag är uteslutna från straffrättsligt ansvar, föreslås att endast vård får dömas ut.

Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I sammanhanget kan nämnas att riksdagen tidigare tillkännagivit att regeringen skyndsamt bör utreda hur hela eller delar av det finansiella ansvaret för den rättspsykiatriska vården skulle kunna övergå till staten samt snarast därefter återkomma till riksdagen i ärendet. I det sammanhanget bör man beakta frågor som rör organisation, samordning, samverkan och kvalitetsutveckling på området (bet. 2005/06:SoU6, rskr. 144).

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella, senast våren 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 63 f.). Utskottet ansåg att det arbete som pågick, bl.a. beredningen av Psykansvarskommitténs betänkande, inte borde föregripas. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena.

Utskottet anser att det beredningsarbete som pågår när det gäller psykiskt störda lagöverträdare inte bör föregripas. Riksdagen bör avslå motion So264 i nu behandlade delar.

Påföljdsförsäkringar

I motion Ju342 (s) begär motionären att det inte ska vara tillåtet att försäkra sig mot böter och liknande påföljder för brott. Enligt motionären har det under senare tid blivit vanligt med företag och organisationer som erbjuder försäkringar mot t.ex. parkeringsböter. Den enskilde betalar då en årlig premie till en organisation, och om den enskilde får parkeringsböter överlämnar han eller hon denna till organisationen som betalar böterna.

För försäkringsavtal finns det tvingande regler i försäkringsavtalslagen (SFS 2005:104). Ersättning kan betalas för varje lagligt intresse som omfattas av försäkringen (6 kap. 1 §). Olagliga intressen kan således inte försäkras. I samband med att den nu gällande försäkringsavtalslagen infördes anfördes det bl.a. att lagen bör innehålla en viss motsvarighet till regeln att ersättning utgår endast för lagliga intressen, närmast som ett förtydligande för försäkringsavtalets del av den allmänna principen att avtal stridande mot lag och goda seder saknar rättsverkan. En sådan bestämmelse kan framför allt åberopas i fråga om ersättning till verksamheter som med den försäkrades vetskap har varit kriminella eller annars lagstridiga (se prop. 2003/04:150 s. 101 och s. 192).

Ett avtal om att mot en premie betala någons böter för t.ex. hastighetsöverträdelse torde således inte omfattas av lagstiftningen om försäkringsavtal. Det innebär bl.a. att den som tecknar avtal av det beskrivna slaget inte kan få rättsväsendets hjälp att kräva betalning om företaget skulle vägra att betala ut ersättning. Sådana företag står heller inte under någon allmän kontroll, varför det inte heller finns några garantier mot att bolaget upphör med verksamheten eller går i konkurs.

Justitieministern har i ett svar på en skriftlig fråga framfört att detta handlar om ett förhållandevis nytt fenomen som väcker flera frågor om effektiviteten vid verkställighet av påföljder. Hon anförde vidare att hon avser att följa utvecklingen och inte är främmande för att åtgärder kan behöva vidtas (svar på fråga 2006/07:79 den 7 november 2006).

Utskottet konstaterar att regeringen följer frågan och anser inte att det i dag finns anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av motionsyrkandet. Riksdagen bör avslå motion Ju342.

Juridiska personers straffansvar

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett motionsyrkande om att juridiska personer ska kunna ställas till ansvar för arbetsmiljöbrott. Utskottet avstyrker motionsyrkandet med hänvisning till tidigare uttalanden.

Jämför reservation 18 (mp).

I motion Ju257 (mp) begärs att juridiska personer ska kunna ställas till ansvar för arbetsmiljöbrott.

Företagsbot är en ekonomisk sanktion som under vissa angivna förutsättningar kan åläggas näringsidkare som en särskild rättsverkan av brott som begåtts i deras verksamhet (36 kap. 7 § brottsbalken). Med näringsidkare avses såväl fysiska som juridiska personer som yrkesmässigt bedriver verksamhet av ekonomisk art. Företagsbot ska fastställas till lägst 5 000 kr och högst 10 miljoner kronor (36 kap. 8 § brottsbalken). När storleken av företagsbot bestäms, ska särskild hänsyn tas till den skada eller fara som brottsligheten inneburit samt till brottslighetens omfattning och förhållande till näringsverksamheten (36 kap. 9 § brottsbalken). Under vissa förutsättningar får företagsboten sättas ned eller efterges (36 kap. 10 § brottsbalken).

Enligt svensk rätt kan en juridisk person inte begå brott och inte heller dömas till straff. Oaktat att företagsbot är en rent bestraffande sanktion, har den därför i systematiskt hänseende betecknats som en särskild rättsverkan av brott (se NJA II 1986 s. 41).

Regeringen beslutade den 21 juni 1995 att tillkalla en särskild utredare för att utreda frågor om sanktioner vid brott i näringsverksamhet med syfte att effektivisera bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten (dir. 1995:95).

Utredningen, som tog sig namnet Företagsbotsutredningen, redovisade sitt uppdrag i oktober 1997 i betänkandet Straffansvar för juridiska personer (SOU 1997:127). I betänkandet föreslås bl.a. att företag och andra juridiska personer ska kunna dömas till straff för vissa brott som fysiska personer begått i den juridiska personens verksamhet, s.k. företagsböter, samt att de nuvarande reglerna om företagsbot ska upphävas. Företagsböter ska enligt förslaget fastställas direkt i pengar. Lägsta bötesbelopp ska vara 5 000 kr och det högsta 5 000 000 kr. När bötesstraffet bestäms ska brottsbalkens nuvarande bestämmelser om straffmätning tillämpas i förhållande till den juridiska personen. Dessutom får den juridiska personens betalningsförmåga beaktas.

Som ett led i den fortsatta beredningen av frågan om en reform av företagsbotsinstitutet har upprättats en departementspromemoria, Företagsbot (Ds 2001:69). Promemorian syftar till att skapa ytterligare beredningsunderlag, främst i fråga om möjligheterna att, i stället för att införa ett nytt system, förbättra det nuvarande systemet med företagsbot.

I syfte att effektivisera systemet med företagsbot och öka den praktiska användningen av sanktionen för brott i näringsverksamhet föreslog regeringen därefter visa ändringar i reglerna om företagsbot (prop. 2005/06:59). Ändringarna innebar bl.a. att ett krav på att brottsligheten skulle ha inneburit ett grovt åsidosättande av de särskilda skyldigheter som är förenade med verksamheten eller annars vara av allvarligt slag slopades. Beloppsgränserna justerades och grunderna för jämkning och eftergift ändrades också i vissa hänseenden. Vid viss mindre allvarlig brottslighet i näringsverksamhet gjordes näringsidkarens ansvar primärt i förhållande till det

individuella ansvaret. Detta motiverades bl.a. av rättviseskäl. Det bidrog också enligt regeringen till att göra företagsbottsinstitutet till en mer central del av det straffrättsliga systemet. Företagsbot ska inte åläggas för brott för vilka endast penningböter är föreskrivet. Vidare kompletterades kravet på att näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten med en bestämmelse av innebörd att företagsbot härutöver kan åläggas när brottet har begåtts av en person i ledande ställning eller en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten. En åtalsprövningsregel infördes som innebär att ett brott som kan föranleda talan om företagsbot och som har begåtts av oaktsamhet och inte kan antas föranleda annan påföljd än böter får åtalas av åklagare endast om åtal är påkallat från allmän synpunkt. En möjlighet att ålägga företagsbot genom strafföreläggande infördes.

Utskottet instämde i bedömningen att tillämpningsområdet för systemet med företagsbot borde utvidgas, så att sanktionen även omfattar mindre allvarlig brottslighet som sker i näringsverksamhet. Om näringsidkaren får bära de straffrättsliga konsekvenserna då brottsligheten är att hänföra till dennes verksamhet, ökar incitamenten att organisera verksamheten på ett sätt som motverkar eller förhindrar att överträdelser sker. Att åtgärder mot brott i näringsverksamhet förstärks har också betydelse från bl.a. konkurrenssynpunkt. Genom att sanktioner riktas mot näringsidkare för sådana brott förbättras förutsättningarna för en sund konkurrens på lika villkor. Mot denna bakgrund välkomnade utskottet regeringens förslag om att slopa kravet på att brottsligheten i näringsverksamheten ska ha inneburit ett grovt åsidosättande av de särskilda skyldigheter som är förenade med verksamheten eller annars vara av allvarligt slag. Kompletteringen som innebar att företagsbot ska kunna åläggas när brottet har begåtts av en person i ledande ställning eller av en person som annars haft ett särskilt ansvar för tillsyn eller kontroll i verksamheten utgjorde, enligt utskottet, också ett viktigt led i denna effektivisering. Utskottet noterade att beloppsgränserna för företagsbot vidgas betydligt, detta även som en följd av Sveriges åtaganden inom EU. Utskottet anslöt sig också till vad regeringen i övrigt anförde i propositionen om införande av en åtalsprövningsregel vid oaktsamhetsbrott, en bestämmelse om jämkning och eftergift samt en möjlighet att i vissa fall ålägga företagsbot genom strafföreläggande och fann att de föreslagna reglerna var lämpligt utformade. Sammanfattningsvis tillstyrkte utskottet regeringens förslag (bet. 2005/06:JuU13).

Kammaren biföll utskottets förslag till beslut, och de nya reglerna trädde i kraft den 1 november 2006 (rskr. 2005/06:169, SFS 2006:283).

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella, senast i mars 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 68 f.). Utskottet ansåg att motionärernas önskemål i huvudsak fick anses tillgodosedda genom de nya reglerna om företagsbot som riksdagen då nyligen beslutat om, och utskottet avstyrkte motionerna.

Utskottet finner inte skäl att frånga sina tidigare uttalanden om juridiska personers straffansvar. Riksdagen bör avslå motion Ju257.

Förverkande

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett motionsyrkande om utökade möjligheter till förverkande. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandet med hänvisning till att frågan bereds inom Regeringskansliet.

I motion Ju311 (fp) efterfrågas utökade möjligheter till förverkande för att komma åt pengar och andra tillgångar som förvärvats genom brottslig verksamhet.

Allmänna regler om förverkande finns i 36 kap. brottsbalken.

I december 1999 avlämnade Förverkandeutredningen sitt betänkande Effektivare förverkandelagstiftning (SOU 1999:147). I utredningsuppdraget ingick att, mot bakgrund av utvecklingen i fråga om ekonomisk och annan grov och organiserad brottslighet, särskilt narkotikabrottslighet, undersöka om dagens regler om att förverka vinning av brott är tillräckliga för att kunna angripa denna brottslighet på ett effektivt sätt.

Inom Justitiedepartementet har det utarbetats en promemoria som behandlar frågor om förverkande, bl.a. vilka lagändringar som behövs för att Sverige ska kunna efterleva antagna rambeslut inom Europeiska unionen (Ju2000/330/L5).

Regeringen överlämnade till riksdagen i mars 2005 en proposition om utökade möjligheter att förverka utbyte av och hjälpmedel vid brott m.m. (prop. 2004/05:135). I propositionen föreslogs bl.a. att brottsbalkens bestämmelser om förverkande av utbyte och hjälpmedel ska bli tillämpliga på alla brott enligt andra lagar eller författningar, undantaget utbyte av brott enligt skattebrottslagen, för vilka det är föreskrivet fängelse i mer än ett år. Även brottsbalkens bestämmelser om förverkande av ersättning för kostnader i samband med brott föreslogs bli tillämpliga på alla brott med mer än ett års fängelse i straffskalan. Egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott ska kunna förverkas, om brottet har fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Egendom som trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte och avkastning av det som trätt i stället för utbyte ska kunna förverkas. Vidare ska förverkandebestämmelserna i vissa författningar med specialstraffrättsliga bestämmelser utvidgas.

I propositionen uppgavs bl.a. att Förverkandeutredningens förslag att införa den nya förverkandeformen utvidgat förverkande inte behandlas i lagstiftningsärendet utan är föremål för fortsatt beredning inom Regeringskansliet (prop. s. 70).

Utskottet anförde bl.a. att möjligheterna till ekonomisk vinning utgör en av de främsta drivkrafterna bakom en stor del av den brottslighet som förekommer i samhället. I synnerhet gäller det den grova, många gånger organiserade, brottsligheten. Genom att öka rättsväsendets möjligheter att frånta gärningsmannen utbytet av brottet i samband med att ett brott beivras kan incitamenten att begå brott minskas. Att i större utsträckning kunna förverka sådan egendom som kommit till användning som hjälpmedel vid brott utgör också en viktig del av den brottsbekämpande verksamheten. Rent praktiskt kan det ha en brottsförebyggande effekt om egendomen inte på nytt kan komma till användning i brottslig verksamhet. Det kan därtill i vissa fall verka avhållande för den som planerar att begå ett brott att även hjälpmedlen kan komma att förverkas. De utökade möjligheter till förverkande av utbyte av och hjälpmedel vid brott som föreslogs i propositionen tillförde enligt utskottets uppfattning viktiga verktyg till brottsbekämpningen, och utskottet tillstyrkte regeringens förslag med en mindre redaktionell ändring (bet. 2004/05:JuU31 s. 8 f.).

I en promemoria från Justitiedepartementet, Utvidgat förverkande m.m. (Ds 2006:17), från augusti 2006, föreslås en möjlighet till förverkande av egendom som inte kan hänföras till ett visst konkret brott, s.k. utvidgat förverkande.

En proposition om utvidgat förverkande är aviserad till september 2007.

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden motsvarande de nu aktuella, senast i mars 2006 (bet. 2005/06:JuU22 s. 70 f.). Utskottet fann då inte skäl att föregripa det arbete som pågick inom Regeringskansliet och föreslog att riksdagen skulle avslå motionsyrkandet.

Utskottet anser att det pågående beredningsarbetet bör avvaktas innan riksdagen tar ställning i frågan om utvidgade möjligheter till förverkande. Riksdagen bör avslå motion Ju311 i nu behandlad del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Hets mot folkgrupp m.m., punkt 1 (v, mp)

av Lena Olsson (v) och Mehmet Kaplan (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om hets mot folkgrupp, m.m. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:K312 yrkandena 15 och 16 samt 2006/07:Ju367 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

Homosexuella, bisexuella och transpersoner (HBT-personer) utsätts ofta för olika typer av förtryck, våld och diskriminering i samhället. Trots detta ger inte lagstiftningen dessa grupper tillräckligt skydd. Särskilt transpersoner saknar det skydd som olika bestämmelser ger andra utsatta grupper i samhället, trots att transpersoner ofta tydligt skiljer sig från den normativa könsrollen och därmed är särskilt utsatta. Enligt vår mening måste åtgärder vidtas för att stärka skyddet för samtliga dessa grupper.

Enligt 16 kap. 9 § brottsbalken är det förbjudet för en näringsidkare att diskriminera en person på grund av att denne har homosexuell läggning. Däremot ger bestämmelsen inget skydd åt personer som är bisexuella eller transpersoner.

Den som sprider missaktning mot en grupp av personer med anspelning på deras sexuella läggning kan dömas för hets mot folkgrupp enligt 16 kap. 8 § brottsbalken. Hets mot en grupp med anspelning på deras könsidentitet omfattas dock inte av bestämmelsen.

Dessa bestämmelser bör enligt vår mening utsträckas till att omfatta såväl sexuell läggning som sexuell identitet. Det finns enligt vår mening ingen anledning att avvakta beredningen av Diskrimineringskommitténs betänkande. I stället bör regeringen snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad vi har anfört.

2. Straffskärpning vid kränkning av könsidentitet, punkt 2 (s, v, mp)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Andersson (s), Mehmet Kaplan (mp) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om straffskärpning vid kränkning av könsidentitet. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:K312 yrkandena 13 och 14, 2006/07:Ju364, 2006/07:Ju367 yrkande 1 och 2006/07:So463 yrkande 26.

Ställningstagande

Enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken är det en försvårande omständighet om syftet med ett brott är att kränka en person på grund av dennes sexuella läggning. Däremot omfattar bestämmelsen inte uttryckligen transpersoner, vilket vi anser vara olyckligt med hänsyn till denna grupps stora utsatthet för riktad brottslighet. Bestämmelsen bör enligt vår mening utsträckas till att omfatta även könsidentitet.

Vidare tillämpas straffskärpningsbestämmelsen inte i den utsträckning vi tycker vore önskvärt. Vi anser därför också att kunskaperna inom rättsväsendet om straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § 7 brottsbalken måste öka.

Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag samt vidta åtgärder som tillgodoser vad vi har anfört.

3. Förolämpning, punkt 3 (v, mp)

av Lena Olsson (v) och Mehmet Kaplan (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om förolämpning. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:K312 yrkande 12, 2006/07:Ju313 yrkande 7 och 2006/07:Ju367 yrkande 4 och avslår motion 2006/07:U294 yrkande 15.

Ställningstagande

En åklagare har enligt 5 kap. 5 § 4 brottsbalken möjlighet att under vissa förutsättningar väcka åtal för förolämpning mot någon med anspelning på hans eller hennes homosexuella läggning. Bestämmelsen omfattar däremot

inte förolämpning med anspelning på annan sexuell läggning än homosexualitet och inte heller könsidentitet. Enligt vår mening måste åtgärder vidtas för att stärka skyddet vad gäller dessa aspekter. Bestämmelsen bör utsträckas till att omfatta även annan sexuell läggning än homosexualitet samt könsidentitet.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

4. Tvångsgifte, punkt 5 (v)

av Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om tvångsgifte. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07: Ju205.

Ställningstagande

Det behövs ytterligare åtgärder för att förhindra att barn blir bortgifta. Enligt min mening måste de föräldrar som gifter bort sina minderåriga barn eller sina barn under 18 år mot deras vilja kunna ställas till svars straffrättsligt. Det krävs således en lagändring som gör sådana förfaranden straffbara.

Regeringen bör snarast besluta om tilläggsdirektiv till den pågående utredningen för att beakta vad jag nu anfört.

5. Bristande samtycke grund för våldtäkt, punkt 9 (v)

av Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om bristande samtycke grund för våldtäkt. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju341 yrkande 7 och avslår motionerna 2006/07: Ju273, 2006/07:Ju330 och 2006/07:So379 yrkandena 13 och 14.

Ställningstagande

Jag anser att frågan om samtycke är det som ska ligga till grund för om en handling är att bedöma som våldtäkt eller inte. Vid införandet av en ny sexualbrottslagstiftning togs också fasta på detta, och kraven på hot och

våld minskades betydligt. En kvinna som känner sig rädd och hotad och därför går med på samlag har alltså enligt lagen blivit utsatt för våldtäkt. Det som är problematiskt är bevisningen.

Under arbetet med den nya lagstiftningen framkom att en reglering som explicit utgår från samtyckesfrågan var svår att lösa lagtekniskt med rimliga krav på rättssäkerhet. Det var därför inte lämpligt att då föreslå en sådan lagparagraf. Det har dock visat sig att den gällande ordningen inte är en i alla delar lämplig lösning. I tidigare utredningar har frågan huvudsakligen varit om en samtyckesreglering är lämplig, inte hur en sådan i så fall skulle formuleras. Jag anser att frågan måste ses över ytterligare. Frågan om en samtyckesreglering av våldtäktsparagrafen bör därvid utredas med målsättningen att hitta en rättssäker och användbar utformning av en sådan bestämmelse.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad jag här anfört.

6. Sexuella övergrepp mot barn, punkt 11 (v)

av Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om sexuella övergrepp mot barn. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju341 yrkande 8 och avslår motion 2006/07:Ju315 yrkande 3.

Ställningstagande

I den nya sexualbrottslagstiftningen som infördes år 2005 förstärktes skyddet för barn genom att det nya brottet våldtäkt mot barn infördes. Vid bedömningen av om en sådan skett finns inget krav på tvång. Intentionen var att begrepp som frivillighet och samtycke inte bör tillmätas betydelse när det gäller barn under 15 år. Även efter det att den nya lagstiftningen trätt i kraft har det emellertid meddelats praxissättande domar i Högsta domstolen där frågan om samtycke varit vägledande för bedömningen. Lagstiftningen kring våldtäkt mot barn bör därför enligt min mening förtydligas så att intentionerna bakom lagändringarna får genomslag.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad jag nu anfört.

7. Grooming, punkt 13 (s, v)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Andersson (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om grooming. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:Ju341 yrkande 14, 2006/07:Ju350 och 2006/07:Ju386.

Ställningstagande

Företeelsen att vissa personer, ofta vuxna män, tar kontakt med barn och ungdomar, t.ex. med användning av Internet, med syfte att någon form av sexuell aktivitet ska äga rum (s.k. grooming) är ett ökande problem som kan få mycket svåra konsekvenser för barnet eller ungdomen. Gällande lagstiftning skyddar inte i tillräcklig grad barn mot denna typ av förfarande. Vi anser därför att grooming bör kriminaliseras.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

8. Barnpornografibrott, punkt 15 (s, v)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Andersson (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om barnpornografibrott. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:Ju341 yrkande 13 och 2006/07:Ju360.

Ställningstagande

Lagstiftningen mot barnpornografi bör enligt vår mening skärpas när det gäller ansvaret för dem som producerar pornografi. Dessa personer har en möjlighet att kontrollera de exploaterades ålder. Omständigheterna kring och framställningen av den pornografiska produkten bör därmed inte tillmätas någon betydelse för om det rör sig om barnpornografi eller inte i de fall som personer under 18 år finns på bilderna. Straffansvaret för den

som skildrar barn i pornografisk bild bör således utvidgas till att omfatta exploatering av alla personer under 18 år samt personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad.

Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu anför.

9. Trolöshet mot huvudman, punkt 19 (v)

av Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om trolöshet mot huvudman. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju254 yrkande 3.

Ställningstagande

I bolagsstyrelser och liknande uppstår ibland problem på grund av att en eller flera ledamöter missbrukar sin ställning och därigenom skadar huvudmannen. Det kan i vissa fall vara svårt att utreda dessa brott på grund av att myndigheterna inte har tillräcklig insyn i styrelserummen för att kunna styrka ett begånget brott. Situationer där man efter oegentligheter skyller på varandra eller kommer med bortförklaringar kan uppstå. Man bör därför undersöka dels om beviskraven kan sänkas, dels om en oaktsamhetsbestämmelse bör införas vid brottet trolöshet mot huvudman.

Regeringen bör låta utreda frågan och återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anför.

10. Terroristbrott, punkt 21 (v, mp)

av Lena Olsson (v) och Mehmet Kaplan (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om terroristbrott. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2006/07:Ju255 yrkande 1 och 2006/07:U232 yrkande 8.

Ställningstagande

Kampen mot internationell brottslighet och terrorism är mycket viktig. En av de bärande komponenterna i kampen mot terrorismen och dess grogrunder är försvaret och förstärkningen av de mänskliga rättigheterna och demokratin.

I samband med att EU:s rambeslut om bekämpande av terrorism antogs beslutade Europeiska rådet om ett uttalande där vissa företeelser undantas från definitionerna i rambeslutet. Jag anser att det är mycket oroande att ett dokument som inte är juridiskt bindande ska vara garantin för att motstånd mot diktaturer inte ska bedömas som terroristbrott. Rådet hade knappast sett ett behov av att uttryckligen undanta motståndskampen under andra världskriget om det inte sett en risk för att denna annars skulle ha fallit in under terrorismdefinitionen. Den föreslagna definitionen av terroristbrottet är alltså otydlig. Rekvisiten är alltför vaga och därmed svårillämpade. De uttalanden som gjorts i förarbetena avhjälpas inte i någon nämnvärd mån de gränsdragnings- och tolkningsproblem som kan komma att uppstå. Sammantaget kan rambeslutet och den efterföljande lagstiftningen inte anses uppfylla legalitetsprincipens krav vad gäller klarhet och tydlighet och därmed inte heller det inom straffrätten viktiga kravet på förutsägbarhet. Rambeslutet måste därför omförhandlas i syfte att åtgärda dessa brister.

Regeringen bör snarast vidta åtgärder som tillgodoser vad jag nu anfört.

11. Tortyrbrott, punkt 22 (s, v)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Andersson (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om tortyr. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2006/07:Ju255 yrkande 10 och 2006/07:Ju392.

Ställningstagande

Vi delar inte uppfattningen att svensk lagstiftning fullt ut motsvarar de krav som ställs i konventionen. Konventionen omfattar t.ex. även de fall då smärtan eller lidandet åsamkats genom ”samtycke eller medgivande av en offentlig tjänsteman eller någon annan person som handlar som företrädare för det allmänna”. Konventionens brottsbeskrivning omfattar alltså även viss underlåtenhet som inte faller under den svenska bestämmelsen om misshandel. Det är också på det sättet att konventionens medverkansbegrepp är mer vidsträckt än det svenska.

Vidare tillämpas i Sverige rättsprincipen om fri bevisprövning. Det innebär att det inte finns något absolut förbud mot att åberopa bevis som tillkommit till följd av tortyr. Detta är inte acceptabelt.

Det finns dessutom inga regler i svensk rätt om gottgörelse av tortyroffer, något som föreskrivs i FN-konventionen mot tortyr.

Vi efterfrågar således lagändringar som innebär att Sverige fullt ut lever upp till de krav som ställs i FN:s tortyrkonvention. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning som tillgodoser vad vi nu anfört.

12. Upplopp, punkt 24 (v)

av Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om upplopp. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07: Ju206 yrkande 1.

Ställningstagande

Efter händelserna i Göteborg under toppmötet sommaren 2001 startade en diskussion om brottsbalkens regler vad gäller upplopp och våldsamt upplopp. De ställningstaganden vad gäller påföljdsval som Högsta domstolen gjort i flera domar visar enligt min mening att lagstiftningen är otydlig och ger ett alltför brett tolkningsutrymme. Lagstiftningen är i sin formulering mycket ålderdomlig, och de vägledande förarbeten som finns lämpar sig inte för situationer som kan uppstå i ett modernt samhälle. Bestämmelserna måste ses över.

Regeringen bör skyndsamt vidta åtgärder som tillgodoser vad jag nu anfört.

13. Dagsböter i stället för penningböter, punkt 27 (mp)

av Mehmet Kaplan (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om dagsböter i stället för penningböter. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:T420 yrkande 3 och bifaller delvis motion 2006/07: Ju220.

Ställningstagande

Även om böterna för hastighetsöverträdelse nyligen höjts har dessa sannolikt alltså en mycket liten preventiv effekt annat än för människor med mycket låga inkomster. I stället bör enligt min mening, i likhet med vad som är fallet i flera andra länder, påföljden för hastighetsöverträdelse vara dagsböter. Denna påföljd har en avskräckande effekt även för dem med höga inkomster. Ett sådant system tydliggör också att överträdelse av gällande hastighetsgränser är en allvarlig förseelse som utsätter andra medborgare för en påtaglig olycksrisk med kroppsskada eller död som eventuell följd.

Regeringen bör återkomma med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

14. Arbetsmiljöbrott, punkt 28 (s, v)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abrahamsson (s), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Andersson (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om arbetsmiljöbrott. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju249.

Ställningstagande

När det gäller straffskalorna för olika typer av brott är det viktigt att de är proportionerliga. På samma sätt är det viktigt att det finns en allmän acceptans bland medborgarna vad gäller nivåerna på utdömda straff.

I flera mål om arbetsmiljöbrott under senare år har den åtalade, även vid allvarliga arbetsmiljöbrott, dömts till villkorlig dom och låga dagsböter. Vi anser mot denna bakgrund att det är viktigt att se över om straffskalorna vad gäller arbetsmiljöbrott verkligen står i proportion till brotten och konsekvenserna för den som drabbas vid en arbetsplatsolycka.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi nu anfört.

15. Preskription, punkt 30 (s)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Kerstin Andersson (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om preskription. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju219 och bifaller delvis motionerna 2006/07:Ju242, 2006/07:Ju288 och 2006/07:Ju298.

Ställningstagande

I Sverige finns det i dag ett stort antal ouppklarade grova våldsbrott. Många brottsoffer och deras anhöriga väntar på en rättslig upprättelse. I dag är möjligheterna att binda en gärningsman till brottet genom tekniska bevis betydligt större än tidigare. I takt med att den rättsmedicinska forskningen och tekniken i övrigt gör framsteg finns det enligt vår mening anledning att förlänga preskriptionstiden för de grövsta brotten.

Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med lagförslag som tillgodoser vad vi nu anfört.

16. Livstidsstraffet, punkt 31 (v)

av Lena Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 31 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om livstidsstraffet. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju262 yrkande 11.

Ställningstagande

De förändringar som nyligen genomförts när det gäller omvandling av livstidsstraff till tidsbestämt straff är positiva och löser en del av de principiella problemen med den tidigare ordningen. Men det löser inte frågan om det är rimligt att de som har dömts för brott för så många år sedan får sin strafftid påverkad av vad som händer i dag. Sker det grova och uppmärksammade brott och allmänhetens attityd hårdnar eller förändras det politiska klimatet i dessa frågor är det ofrånkomligt att detta kommer att påverka strafftidens längd. Även tillkommande straffskärpningar för grova

brott kommer eventuellt att påverka bedömningen när man ska tidsbestämma straffet. Det strider enligt min mening mot principen att man inte ska kunna drabbas av retroaktiv lagstiftning.

Innan straffet tidsbestäms försvåras också den dömdes återanpassning till samhället. I detta arbete är det viktigt med tydliga mål och förutsättningar. Jag anser att livstidsstraffet bör avskaffas och ersättas med ett tidsbestämt straff.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

17. Påföljdsförsäkringar, punkt 33 (s)

av Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Kerstin Andersson (s) och Maryam Yazdanfar (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om påföljdsförsäkringar. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju342.

Ställningstagande

Den typen av försäkringsliknande avtal som det här är frågan om underminerar lagstiftarens intentioner på de aktuella områdena. Tull och polis får svårt att fullt ut vara effektiva i sitt arbete då en person som bryter mot gällande bestämmelser inte får någon kännbar påföljd. Påföljderna tappar också sin avskräckande effekt. Det är därför angeläget att vidta åtgärder som sätter stopp för denna typ av verksamhet.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser vad vi nu anfört.

18. Juridiska personers straffansvar, punkt 34 (mp)

av Mehmet Kaplan (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om juridiska personers straffansvar. Därmed bifaller riksdagen motion 2006/07:Ju257.

Ställningstagande

Med dagens lagstiftning finns det anledning att misstänka att mindre seriösa företag kan komma undan åtal för brott beroende på oklarheter om vem eller vilka fysiska personer som utsetts till ansvariga. På motsvarande sätt kan det vara lättare att finna de ansvariga personerna hos seriösa företag med klara och tydliga delegationsregler. Det skulle kunna betyda att medan seriösa företag får stå till svars för smärre brott kan mindre seriösa företag gå fria för betydligt allvarligare brott. Straffansvar för juridiska personer skulle enligt min mening bl.a. leda till effektivare rättstillämpning, bättre kostnadseffektivitet i lagföringen, rättvisare lagföring och bättre allmänpreventiva effekter.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad jag nu anfört.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2006

2006/07:K312 av Lars Ohly m.fl. (v):

12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring som innebär att 5 kap. 5 § 4 brottsbalken ska omfatta sexuell läggning och könsidentitet.
13. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att könsidentitet ska räknas som försvårande omständighet enligt 29 kap. 2 § 7 brottsbalken.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ge rättsväsendets myndigheter i uppdrag att öka kunskaperna om straffskärpningsparagrafens innebörd och användningsområde.
15. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning om olaga diskriminering som innebär att sexuell läggning och könsidentitet ska omfattas av 16 kap. 9 § brottsbalken.
16. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning om hets mot folkgrupp som innebär att könsidentitet ska omfattas av 16 kap. 8 § brottsbalken.

2006/07:Ju205 av LiseLotte Olsson m.fl. (v):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att det blir straffbart för föräldrar att gifta bort minderåriga barn.

2006/07:Ju206 av Lena Olsson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reglerna om upplopp i 16 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken (BrB) snarast ska ses över.

2006/07:Ju208 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lag om ett straffrättsligt ansvar för underlåtenhet att bistå nödställd i enlighet med vad som anförs i motionen.

2006/07:Ju219 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ta bort preskriptionstiden för grova brott.

2006/07:Ju220 av Hans Olsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att böter för fortkörning ska utgå i form av dagsböter.

2006/07:Ju242 av Ingemar Vänerlöv (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att se över reglerna för den straffrättsliga preskriptionen.

2006/07:Ju244 av Jörgen Johansson (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av de rättsliga påföljderna vid djurrättsattentat.

2006/07:Ju249 av Lars Wegendal (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en översyn av straffskalorna för arbetsmiljöbrott.

2006/07:Ju254 av Lena Olsson m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det ska utredas om en oaktsamhetsbestämmelse kan införas vid brottet trolöshet mot huvudman.

2006/07:Ju255 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för att EU:s definition av terroristbrott rivs upp.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en utredning med uppgift att utforma förslag om implementering av FN:s tortyrkonvention i svensk rätt genom skapandet av ett särskilt tortyrbrott, införande av förbud mot att åberopa bevis som tillkommit som följd av tortyr samt regler om rimlig och adekvat gottgörelse till tortyroffer.

2006/07:Ju257 av Ulf Holm (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lagändring så att juridiska personer ska kunna ställas till svars för arbetsmiljöbrott.

2006/07:Ju259 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av nya brottsrekvisit – grovt djurplågeri och grov vård av djur.

2006/07:Ju260 av Billy Gustafsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att överväga en översyn av straffsanktionerna vid trafikbrott.

2006/07:Ju262 av Alice Åström m.fl. (v):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att livstidsstraffet ska avskaffas och ersättas med ett tidsbestämt straff.

2006/07:Ju264 av Ulf Sjösten och Bertil Kjellberg (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av förändringar och preciseringar i 11 kap. brottsbalken.

2006/07:Ju265 av Ulf Sjösten och Bertil Kjellberg (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av samordning av lagar som används vid bekämpning av ekonomisk brottslighet.

2006/07:Ju272 av Liselott Hagberg m.fl. (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda en ändring av brottsbalken så att otillbörlig påverkan av människors fria vilja kan straffbeläggas.

2006/07:Ju273 av Sven Bergström och Anders Åkesson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krafttag mot våldtäkter och sexbrottslighet.

2006/07:Ju279 av Gustav Blix och Kent Olsson (båda m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av krafttag mot det fotbollsrelaterade våldet.

2006/07:Ju281 av Cecilia Widegren och Ulf Sjösten (båda m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra en översyn av straffskalan och tillämpningen av densamma för den typ av brott som omnämns i motionen.

2006/07:Ju287 av Lennart Sacrédeus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lagändring som gör det möjligt att i Sverige döma misstänkta krigsförbrytare för brott mot mänskligheten.

2006/07:Ju288 av Lennart Sacrédeus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att se över reglerna för den straffrättsliga preskriptionen.

2006/07:Ju298 av Andreas Norlén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om borttagandet av preskriptionstiden för mord och vissa andra grova brott.

2006/07:Ju308 av Yvonne Andersson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnofridskränkning.

2006/07:Ju310 av Torkild Strandberg (fp):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att rån ska kunna bedömas som grova även om ett icke skarpladdat vapen används.

2006/07:Ju311 av Torkild Strandberg (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utöka möjligheterna till förverkande.

2006/07:Ju313 av Lena Olsson m.fl. (v):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sexuell läggning och könsidentitet ska omfattas av brottsbalkens bestämmelse i 5 kap. 5 § 4.

2006/07:Ju315 av Annelie Enochson och Eva Johnsson (båda kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att straffskalan för köp av sexuella tjänster bör likställas med sexuellt utnyttjande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i de fall sexköpet rör en människa som fallit offer för människohandel bör brottet likställas med våldtäkt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utnyttjande av barn för sexuell posering via Internet bör med hänsyn tagen till den stora spridningen anses grov och minimistraflet höjas från böter till fängelse.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att personer som tjänar pengar på sajter som ansluter kunder till direktsända sexshower via webbkameror bör anses vara en ny form av koppleri och lagföras därefter.

2006/07:Ju328 av Torkild Strandberg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stöld eller förstörelse av livräddningsutrustning ska innebära att brottet bedöms som grovt.

2006/07:Ju330 av Tone Tingsgård och Agneta Gille (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att samtyckesproblematiken i våldtäktslagstiftningen på nytt bör ses över och att förslag bör föreläggas riksdagen snarast möjligt.

2006/07:Ju341 av Lars Ohly m.fl. (v):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att frågan om en samtyckesreglering av våldtäktsparagrafen bör utredas med målsättningen att hitta en rättssäker och användbar utformning av lagen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att lagstiftningen kring våldtäkt mot barn ska förtydligas.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att straffansvaret för den som skildrar barn i pornografisk bild bör utvidgas till att omfatta exploatering av alla personer under 18 år samt personer vars pubertetsutveckling inte är fullbordad.
14. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur grooming kan kriminaliseras.

2006/07:Ju342 av Kent Härstedt (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om påföljder av egen brottslig verksamhet.

2006/07:Ju350 av Ingemar Vänerlöv (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en lag mot ”grooming”, dvs. kontaktsökande med barn på Internet i sexuella syften.

2006/07:Ju360 av Lars U Granberg och Maria Öberg (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn är barn upp till myndighetsålder när det handlar om barnpornografibrott.

2006/07:Ju364 av Hillevi Larsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om transpersoner och hetslagstiftningen.

2006/07:Ju367 av Ulf Holm m.fl. (mp, v, c, fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att könsidentitet ska nämnas i brottsbalkens straffskärpningsbestämmelse.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om straffrättsligt förbud mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förolämpning med anspelning på sexuell läggning och könsidentitet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att könsidentitet ska omfattas av brottsbalkens bestämmelse om hets mot folkgrupp.

2006/07:Ju376 av Birgitta Ohlsson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa straffen för sexköpare.

2006/07:Ju386 av Thomas Bodström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att kriminalisera företeelsen ”grooming”.

2006/07:Ju392 av Veronica Palm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av brottet tortyr i svensk lagstiftning.

2006/07:U232 av Marianne Berg m.fl. (v):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör begära nya förhandlingar om rambeslutet om bekämpande av terrorism.

2006/07:U294 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp):

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av tillämpningen av den särskilda åtalsregeln gällande ärekränkingsbrott med hatmotiv.

2006/07:So264 av Göran Lindblad och Ewa Björling (båda m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Psykansvarskommitténs betänkande ej kan läggas till grund för en framtida reform.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att psykiskt sjuka personer måtte dömas till rättspsykiatrisk vård i stället för fängelse.

2006/07:So379 av Désirée Pethrus Engström (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättsväsendets granskning av offrets beteende och inte förövarens efter en våldtäkt.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en samtyckeslagstiftning.

2006/07:So463 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att hetslagen bör omfatta även transpersoner.

2006/07:Kr287 av Annelie Enochson (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att se över lagstiftningen mot hatbrott.

2006/07:T420 av Karin Svensson Smith m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utreda möjligheterna att överföra de nuvarande hastighetsböterna till ett dagsbotssystem.